

1876
1877

AMSTERDAM

Lekstraat 63, 1079 EM
Tel. +31 20 301 29 50
Fax +31 20 301 29 60
E-mail: info@veilinghuisaag.com
Website: www.veilinghuisaag.com

GENÈVE

Rue du Rhône 59-I
CH-1204
Tel. +41 22 310 33 32
Fax +41 22 312 02 03

JAKARTA

Jl. Pasuruan no. 9
10310
Tel. +62 21 315 86 36
Fax +62 21 398 99 533

SINGAPORE

30 Bideford Road #03-02
Thong Sia Building, 229922
Tel. +65 67 372 130
Fax +65 67 371 859

19^e EEUWSE SCHILDERIJEN
& een collectie werken door Oude Meesters
495
Amsterdam

Veiling: maandag 20 november 2017, 14 uur

Kijkdagen: vrijdag 17 t/m zondag 19 november, 10 - 17 uur

Restaurator Joanna Hofft zal tijdens de kijkdagen aanwezig zijn om u te informeren over de conditie van de aangeboden werken.

Eventuele gebreken of restauraties van de aangeboden lots staan niet beschreven.
Voor meer informatie over de staat van een object adviseren wij u het conditierapport op te vragen.

U wordt verzocht binnen vijf dagen na de veilingdag de aangekochte lots af te halen.
Na vijf dagen is dit slechts mogelijk op afspraak (zie veilingvoorwaarden).

INDEX

Alten, M.J.	101	Jansen, H.W.	103	Reijntjens, H.E.	23, 24
Antwerpse School	2	Jansen, W.G.F.	131, 132	Rembrandt <i>navolger van</i>	7
Apol, L.	107, 108	Jongh, O.R. de	77	Renard, F.T.	70
Artz, C.	138, 139	Kabel, A. van der	16	Riegen, N.	52
Bauer, M.	95 - 97	Karssen, A.N.M.	58	Robertson, S.	149
Blommers, B.J.	98	Klinkenberg, J.C.K.	59	Ronner-Knip, H.	143, 144
Borselen, J.W. van	36	Koekkoek I, M.A.	37	Roosenboom, N.J.	72
Bosboom, J.	89 - 92	Koekkoek II, M.A.	39	Russische School	10
Breitner, G.H.	82, 130	Koekkoek jr., H.	48, 49	Ruysdael, S. van <i>navolger van</i>	28
Cort, H. de	30	Koekkoek, B.C.	62 - 63, 65	Sande Bakhuyzen, H. van de	69
Courtens, F.	123	Koekkoek, H.P.	38, 40	Schampheleer, E. de	41
Cuyp, A. <i>toegeschreven aan</i>	6	Koekkoek, J.H.	60	Schelfhout, A.	64, 66 - 68
Delff II, J.W.	9	Koekkoek, J.H.B.	47	Schouman, A.	18
Delfgaauw, G.	129	Koster, E.	56	Schulman, D.	114
Dommershuizen, C.C.	88	Kruseman, F.M.	46	Schütz, W.J.	54
Dooijewaard, W.	154, 157	Kuijpers, C.	126	Severdonck, F. van	31
Duitse School	3	Leickert, C.	73 - 75	Sluiter, W.	155, 156
Dyck, A. van <i>navolger van</i>	8	Ligtelijn, E.J.	118, 119	Smith, H.	19, 115
Epstein, J.	145	Looy, J. van	151, 159	Spohler, J.F.	78
Europese School	13	Maas, D.	17	Spohler, J.J.C.	45
Everdingen, A. van	35	Maks, K.	85	Steelink jr., W.	140
Eversen, A.	79	Maris, J.	104, 106, 122	Sterkenburg, P.	57
Filliard, E.	160	Maris, W.	105	Tavenraat, J.	71
Gestel, L.	158	Mastenbroek, J.H. van	86, 87	Teniers II, D. <i>navolger van</i>	5
Gool, J. van	32	Mauve, A.	137	Tholen, W.B.	113
Grebber, P. de	4	Meiners, C.H.	43	Toorop, J.	127
Grobe, G.	153	Molenaer, N.	29	Tozelli, F. <i>toegeschreven aan</i>	11
Groenewegen, A.J.	133 - 136	Moll, E.	112	Vaarzon Morel, W.	161
Gruijter, J.W.	117	Monnickendam, M.	93	Valentino, G.D.	14
Gudin, T.	50	Morel II, J.E.	42	Verbruggen (II), G.P.	26
Haanen, C.	15	Neuhuys, A.	99, 100	Verhoesen, A.	34
Haarlemse School	27	Oostenrijk-Hongaarse School	12	Verschuur, W.	33
Hamman, E.	22	Opdenhoff, G.W.	51	Vertin, P.G.	55, 76
Heyligers, H.	121	Oyens, D.	146	Verveer, S.L.	44
Hilverdink, J.J.A.	116	Paling, J.J.	102	Vlaamse School	1
Hoytema, T. van	120	Pettenkofen, A.R. von	128	Waay, N. van der	150, 152
Hulk II, J.F.	125	Pieck, A.	83, 84	Wagner, W.G.	53
Hulk sr., J.F.	80	Poggenbeek, G.	124	Weissenbruch, J.H.	94
Inganni, A.	20	Pronk, C.	61	Wijsmuller, J.H.	109 - 111
Israels, I.	147	Raaphorst, C.	141, 142	Witsen, W.	81
Israels, I. <i>toegeschreven aan</i>	148	Ravenswaay, A. van	25	Zürcher, F.W.	21

A photograph of an older couple sitting outdoors, smiling and clinking wine glasses. The woman is in the foreground, wearing a dark turtleneck, and the man is behind her, wearing a dark cap and a patterned jacket. They are holding wine glasses filled with a golden liquid. The background is a bright, slightly blurred outdoor setting, possibly a vineyard or a park.

prescan®

Je wilt zo lang mogelijk blijven genieten van je leven

Van alle bijzondere momenten die het leven mooi en waardevol maken. Met de mensen om wie je geeft. Maar wat als morgen je gezondheid je in de steek laat?

Wij weten als geen ander dat het leven niet vanzelfsprekend is en hoe belangrijk het is om 'er op tijd bij te zijn'.

Wil je weten hoe wij je hiermee kunnen helpen?
Kijk dan op prescan.nl of bel **074 - 255 9 255**

VERKLARING VAN DE GEBRUIKTE CATALOGUSTERMEN

De onderstaande uitdrukkingen met verklaring worden door AAG gebezigd in de beschrijvingen van de lots in de catalogus.

Wij laten ons daarin niet uit over de conditie of de mate van restauraties. Hiertoe kunt u een conditierapport bij ons aanvragen. Wij adviseren bidders de werken zelf grondig te inspecteren.

Namen of toeschrijvingen van een kunstenaar zonder enige kwalificatie:

“Toegeschreven aan...”

Wij zijn de mening toegedaan dat het werk naar alle waarschijnlijkheid geheel of gedeeltelijk van de hand van de kunstenaar is.

“Atelier van ... / Werkplaats van...”

Wij zijn de mening toegedaan dat het werk in het atelier of in de werkplaats van de kunstenaar, mogelijk onder diens supervisie, is gemaakt.

“Omgeving van...”

Wij zijn de mening toegedaan dat het werk vervaardigd is in de tijd van de kunstenaar en blijkt geeft van diens invloeden.

“Navolger van...”

Wij zijn de mening toegedaan dat het werk is uitgevoerd in de stijl van de kunstenaar, maar dat het niet noodzakelijk door een van diens leerlingen is gemaakt.

“In de manier van...”

Wij zijn de mening toegedaan dat het werk is uitgevoerd in de stijl van de kunstenaar, maar stamt van later datum.

“Naar...”

Wij zijn de mening toegedaan dat het werk een kopie is (daterend uit de tijd of van later datum) van een werk van de kunstenaar.

De beschrijvingen van de lots in deze catalogus zijn tot stand gekomen door zorgvuldig onderzoek en/of nauwe samenwerking en consultatie met en van gekwalificeerde experts op het specifieke gebied.

MORE THAN JUST LIVING

VERSTRAETEN
design

WWW.VERSTRAETENDESIGN.COM

ROERDALEN - BERLIN

TEL: +31-6-55744066

RAI Amsterdam
19—26 november 2017

PAN

AMSTERDAM

OYENS & VAN EEGHEN

Part of DELEN Group

Beurs voor kunst, antiek en design

Van
Gogh
Museum
Amsterdam

Van Spaendonck
Jongkind
Van Gogh
Van Dongen
Mondriaan

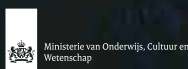
Nederlanders in Parijs

1789-1914

13.10.2017 - 07.01.2018

Kees van Dongen, *De blauwe Japoon*, 1911, Van Gogh Museum, Amsterdam. c/o Pictoright, Amsterdam, 2017

Petit Palais
Musée des Beaux-Arts
de la Ville de Paris

EEN REIS DIE 1000 JAAR MEEGAAT...

Het woud in Nieuw-Zeeland is weer veilig. Tenminste, als het aan deze Maori dames ligt. Vroeger trokken zij er zo op uit om hun stam en hun grond te verdedigen. Tegenwoordig gaan zij ook op pad om voor het bos te strijden. Maar dan samen met u.

U wordt meegenomen op een adembenemende tocht door het Urewera Regenwoud waarna u samen met deze Maori dames woudreuzen plant. Negen zelfs, die wel duizend jaar oud worden. Wandelen in het bos, maar dan heel anders. Met echte Nieuw-Zeelanders, net als wij; wij komen er immers vandaan en weten u precies die plaatsen te laten zien die u bij niemand anders te zien krijgt.

Exclusieve ontmoetingen maken een onmisbaar onderdeel uit van de rondreis die we voor u, en vooral met u, organiseren. Beleef Nieuw-Zeeland à la TravelEssence. In een rustig tempo, via plaatsen waar u zelf nooit gekomen zou zijn.

Onze lokale kennis maakt het verschil.

www.travelessence.nl | 030 272 5335

TRAVELESSENCE
Nieuw-Zeeland • Australië

PAARDEKOOPEER PRIVATE INSURANCE

SPECIALISTEN IN HET VERZEKEREN VAN EXCLUSIEVE VILLA'S

Het verzekeren van welgestelde particulieren, ondernemers en hun bedrijf vergt een persoonlijke werkwijze en specialisatie. Met een exclusief hiervoor ontwikkeld verzekeringsconcept heeft Paardekooper Private Insurance dit hogere marktsegment tot haar specialisme gemaakt.

Specialisaties Paardekooper is gespecialiseerd in het verzekeren van (rietgedekte) villa's, woonboerderijen, monumentale landhuizen en grachtenpanden, vakantiehuisen (binnen- en buitenland) en kleine tot grote onroerend goed portefeuilles. Een geheel kosteloze waardebepaling alsmede een goede preventie en risico-inventarisatie zijn onderdeel van onze service.

Totaalvoorstel Bij iedere nieuwe relatie worden standaard een analyse en overzicht gemaakt van de totale verzekerings situatie. Op deze wijze kan een jaarlijks terugkerende premiebesparing worden gerealiseerd met aanmerkelijk betere dekking.

Netwerk Onze relaties bieden wij toegang tot ons netwerk van 'preferred partners' op velerlei gebied, zoals taxateurs,

(family) security, kluisinstallateurs, makelaars, vermogensbeheer, family offices, etc.

Indien wij uw nieuwsgierigheid hebben gewekt en mocht u geïnteresseerd zijn in onze werkwijze, dan verzoeken wij u contact met ons op te nemen.

Paardekooper Private Insurance

Bilthoven | + 31 (0)30 303 2100

Amsterdam | +31 (0)65 424 8116

www.paardekooper.net

Lid van het 'Private Insurance Network'.

Voorbeeld:	Verzekerde waarde:	Premie vanaf:
Opstal (pannen gedekt)	€ 1.000.000,-	€ 693,75
Opstal (rietgedekt)	€ 1.000.000,-	€ 740,00
Inboedel	€ 200.000,-	€ 370,00
Kunst / antiek	€ 150.000,-	€ 375,00
Sieraden (werelddekking)	€ 50.000,-	€ 500,00
Vakantiehuis (buitenland)	€ 500.000,-	€ 600,00

*bovenstaande premies zijn exclusief 21% assurantiebelasting

NOBLE HOUSE VALUATION
Art, Antiques & Movable Assets

Paardekooper
private insurance

VOLGRECHT

Het Volgrecht is met ingang van 1 april 2006 ingevoerd en geldt voor originele kunstwerken gemaakt door kunstenaars (levend of tot 70 jaar na overlijden), die onderdaan of inwoner zijn van een land aangesloten bij de EU of EER of van een land dat een gelijk Volgrecht toekent.

Arts & Antiques Group BV zal de wettelijk verplichte Volgrecht-vergoeding verhalen op de koper en zorgdragen voor de financiële afwikkeling.

De volgrechtvergoeding wordt berekend vanaf € 3.000,- over de verkoopprijs inclusief opgeld (exclusief BTW) en is samengesteld uit de volgende percentages:

> € 3.000 - ≤ € 50.000	4%
> € 50.000 - ≤ € 200.000	3%
> € 200.000 - ≤ € 350.000	1%
> € 350.000 - ≤ € 500.000	5%
> € 500.000	0,25%

(met een maximum van €12.500,-)

Eventuele gebreken of restauraties van de aangeboden lots staan niet beschreven.

Indien u meer informatie wenst over de staat van een werk,
verzoeken wij u contact met ons op te nemen of een conditierapport op te vragen.

Ferdinand Bol

het huis, de collectie, de kunstenaar

Museum Van Loon

6/10/2017 – 8/1/2018

Keizersgracht 672, Amsterdam

THE ASIAN ART SALE

Veiling:

Maandag 27 november, 14 uur

Kijkdagen:

Vrijdag 24 t/m zondag 26 november, 10 - 17 uur

1

1 Vlaamse School

(Circa 1600)

Aanbidding der Koningen

Olieverf op koper, 28.9 x 21.9 cm

N.B.:

De linksboven afgebeelde kameel werd vaak toegevoegd aan schilderijen weergevende de aanbidding van de drie oosterse koningen. Het dier toont een sterke gelijkenis met de kameel in het boek *Historiae animalium* uit 1551-58 en 1587 door Conrad Gesner (1516-1565), dat beroemd was in Europa. De schilder van dit werk op koper had waarschijnlijk nog nooit een kameel in levende lijve gezien en gebruikte mogelijk een kopie van een kopie van de kameel in het boek van Gesner als voorbeeld. Bij iedere reproductie werd wat toegevoegd of viel wat weg - waardoor de kameel in dit schilderij bijzonder exotisch oogt.

€ 1.500 - 2.000

2

2 Antwerpse School

(Derde kwart 17e eeuw)

Guirlande de fleurs et médaillon

Olieverf op koper, 22.3 x 17.1 cm

Herkomst:

- Veiling La Galerie J. & A. Le Roy Frères, Brussel, *Collection de Tableaux Anciens de M. Auguste Coster*, 4-6 april 1907, lot 52 (als Jean Breughel)

- Collectie Kasteel Zevenbergen, Ranst

- Particuliere collectie, België

€ 800 - 1.200

3 Duitse School

(16e/17e eeuw)

De aanbidding van de herders met engelen

Olieverf op paneel, 27.5 x 19.2 cm

Herkomst:

- Collectie Kasteel Zevenbergen, Ranst

- Particuliere collectie, België

€ 6.000 - 8.000

4

5

4

Pieter de Grebber

(Haarlem 1595/1605 - 1652/1653)

Musicerend gezelschap

Olieverf op paneel, 54.1 x 63.8 cm

Herkomst:

Particuliere collectie, Nederland

€ 2.500 - 3.500

5

Navolger van David Teniers II

(18e eeuw)

Dronkenschap op het pad naar Antwerpen (gezicht op Antwerpen in de achtergrond)

Olieverf op doek, 82.5 x 97.1 cm

Herkomst:

Collectie de heer en mevrouw Van der Upwich-Köffler, Amstelveen

€ 800 - 1.200

6

Toegeschreven aan Aelbert Cuypp

(Dordrecht 1620 - 1691)

Portret van een jonge vrouw met bloem (ca. 1640/1650)

Draagt signatuur A:cúijp l.o.

Olieverf op paneel, 35.3 x 26.6 cm

Herkomst:

Particuliere collectie, Nederland

€ 3.000 - 5.000

7

7

Navolger van Rembrandt

(17e eeuw)

Portret van een oude man met muts

Olieverf op paneel, 20.2 x 16.1 cm

N.B.:

Verso een etiket van het benefiet *Offer aan het vaderland*.

€ 1.500 - 2.500

8

Navolger van Anthony van Dyck

(17e eeuw)

Portret van een heer

Olieverf op doek, 77.5 x 63.7 cm

€ 800 - 1.200

8

9

Jacob Willemsz. Delff II

(Delft 1619 - 1661)

Portret van Agatha Valensis - van Beresteyn (1625 - 1702)

Gesigneerd en gedateerd 1646 r.m.

Olieverf op paneel, 68.5 x 56.4 cm

Herkomst:

- Collectie Van Beresteyn, Delft

- Via vererving in het bezit van de huidige eigenaar

N.B.:

Agatha van Beresteyn was de dochter van Cornelis van Beresteyn (1586-1638), de burgemeester van Delft en woonde aan de Oude Delft 132. Zij trouwde in 1644 met Theodorus Valensis (1612-1673), oud-schepen en medicus en lijfarts van prinsen Maurits en Frederik Hendrik van Oranje.

€ 7.000 - 9.000

10

10

Russische School

(19e/20e eeuw)

Portret van een officier

Olieverf op doek, 83.2 x 65.9 cm

Herkomst:

Particuliere collectie, Duitsland

€ 3.000 - 4.000

11a

11b

11

Toegeschreven aan Felippo Tozelli

(Amsterdam 1794 - na 1835)

a) *Herenportret*

Pastel op papier, 36.5 x 30.5 cm

b) *Vrouwenportret*

Pastel op papier, 36.5 x 30.6 cm

Herkomst:

Collectie Snellen, Nederland

N.B.:

Hoogstwaarschijnlijk betreft het hier portretten van de heer en mevrouw Snellen.

(2x)

€ 800 - 1.200

12

12

Oostenrijk-Hongaarse School

(Eind 18e eeuw)

Porträt von Sigismund Graf von Keglevich de Buzin (1752-1805), Prälat Episcopus Tribuensis et Makariensis und Weihbischof von Tyrnau

Olieverf op doek, 90.8 x 73.6 cm

Herkomst:

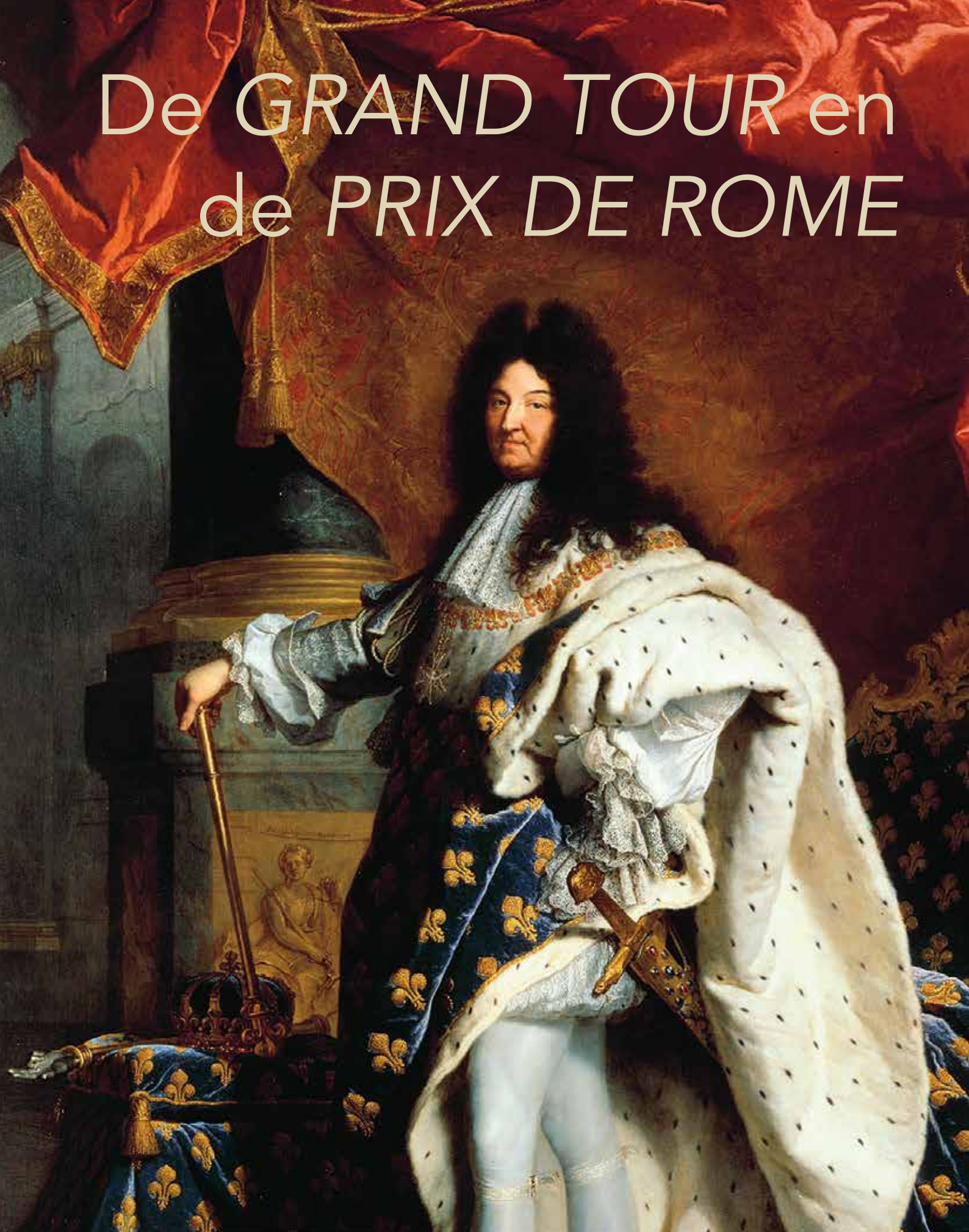
- Veiling Sotheby's, Amsterdam, 11 maart 2001, lot 1031

(incl. kopie aankoopnota)

- Particuliere collectie, Nederland

€ 800 - 1.200

De GRAND TOUR en
de PRIX DE ROME

Gedurende de renaissance was de klassieke oudheid in de ogen van de humanisten de bakermat van de Europese kunst en cultuur. Deze intellectuele stroming verspreidde zich onder invloed van de beroemde Medici familie vanuit Italië over Europa. Het was een tijd waarin Leonardo da Vinci (1452-1519) als toonbeeld van de uomo universalis werd gezien. In navolging van dit ideaalbeeld grepen de renaissance-humanisten terug op het Oudgriekse vormings- en opvoedingsmodel paideia: studenten kregen een brede opleiding in de filosofie, retorica, grammatica, wiskunde, aardrijkskunde, natuurwetenschappen, muziek en sport.

Tussen de 16e en 20e eeuw was een uitgebreide rondreis door Europa – met name langs de klassieke monumenten en archeologische opgravingen in Italië – voor jongemannen uit hogere kringen nagenoeg een verplicht onderdeel van hun opvoeding en studie. Ouders stimuleerden hen om tijdens deze Grand Tour de klassieke kunsten te bestuderen en zich intellectueel te ontplooiën. Bijkomend voordeel was dat hun zonen een à twee jaar elders hun wilde haren konden verliezen, alvorens zij in het huwelijk zouden treden. Voor de jeugdige beau monde was het dan ook dé gelegenheid om zich even te bevrijden uit het sociale keurslijf van de hogere standen.

Doordat de jonge kosmopolieten zich tijdens deze Grand Tour in grote getale naar Italië begaven, kwamen zij niet zelden thuis met een uitgebreid contactennetwerk. Ze deden kennis op over geschiedenis, architectuur en beeldende kunst en leerden andere talen, waarmee zij later goede sier maakten in eigen land. Grand Tour-reizigers werden vaak begeleid door een klein gevolg, om te zorgen dat de jongemannen zich op hun studie toelagden en niet te veel werden verleid hun tijd en zakgeld aan feesten en gokspelen te vergooien; pensions en hotels waar de reizigers verbleven en etablissementen die voor vertier zorgden schoten immers als paddenstoelen uit de grond. De plaatselijke economie in Zuid-Europa kreeg dan ook een enorme impuls door dit 'toerisme van het eerste uur'.

De Franse 'Zonnekoning' Koning Lodewijk XIV (1638-1715) vereenzelvigde zich met de Romeinse keizers en was zelf een groot liefhebber van de schone kunsten. Als absolute monarch bemoeide hij zich hier intensief mee. De door hem opgerichte Académie Royale de Peinture et Sculpture voerde naar zijn besluit in 1666 de Prix de Rome in. Het stipendium dat met deze prestigieuze prijs werd toegekend, liet de meest bekwame Franse kunstenaars toe om vier jaar lang in Rome te werken aan de Académie de France, die was gevestigd in de Villa Medici. In 1807 werd de Prix de Rome door Lodewijk Napoleon in het Koninkrijk Holland ingevoerd en konden ook Nederlandse kunstenaars met deze studiebeurs naar Italië afreizen.

Leden van de Académie de France werden automatisch hofleverancier en de Prix de Rome voorzag kunstenaars van een hoge sociale status. De selectie voor deze onderscheiding was uitzonderlijk streng. Zelfs pogingen van later gerenommeerde kunstenaars als Eugène Delacroix (1798-1863), Édouard Manet (1832-1883), Edgard Degas (1834-1917) en Maurice Ravel (1875-1937) om deze te verkrijgen waren tevergeefs.

De nalatenschap van de klassieke oudheid vormde een volmaakte inspiratiebron voor kunstenaars. Niet alleen werden ruïnes gadegeslagen en afgebeeld, maar ook de berglandschappen, stadsgezichten en havenscènes in Italië leenden zich voor prachtige taferelen en impressies van mythologische verhalen. Kunstenaars die door Italië reisden leerden van elkaar nieuwe technieken en stijlen of kopieerden Italiaanse werken, die zij later weer meenamen naar hun thuisland. Noord-Europese kunstenaars die terugkeerden uit Italië werden daarom ook wel italianisanten genoemd. Zij beïnvloedden op hun beurt ook kunstenaars die zelf nooit in Italië geweest waren, maar wel deze landschappen schilderden.

13

13

Europese School

(17e/18e eeuw)

Kruisafneming

Olieverf op doek, 49.6 x 36.4 cm

€ 800 - 1.200

14

15

14

Giovanni (Gian) Domenico Valentino

(Rome 1639 - ? 1715)

Keukeninterieur

Gemonogrammeerd op pot r.b.

Olieverf op doek, 36.1 x 47.1 cm

Herkomst:

- C.P.A. & G.R. Castendijk, Rotterdam (1997) (incl. kopie aankoopnota)

- Particuliere collectie, Nederland

€ 800 - 1.200

15

Casparis Haanen

(Bilzen 1778 - Amsterdam 1849)

Moeder en kind in keukeninterieur

Gesigneerd en gedateerd 1838 op tafelrand

Olieverf op doek, 53.5 x 65.6 cm

€ 800 - 1.200

16

16

Adriaen van der Kabel

(Rijswijk 1630/1631 - Lyon 1705)

Herbergscène met drinkende boeren rond een vat

Gemonogrammeerd en gedateerd 1652 l.o.

Olieverf op paneel, 29.5 x 26.9 cm

Herkomst:

- Kunsthandel Arthur de Heuvel, Brussel (als A. van Calraet)
- Veiling Christie's Amsterdam, 7 mei 1997, lot 8
- Gebr. Douwes Fine Art, Amsterdam/Londen
- Particuliere collectie, Nederland

N.B.I:

Van der Kabel had vele naamsvarianten zoals Van der Cabel, Vandrecable en de Bentnaam Geestigheid. Ook is een bekende variant Van der Tou, een geestig voorbeeld van naamsvariatie van vóór de officiële invoering van achternamen in 1811.

N.B.II:

Geregistreerd bij het RKD - Instituut voor Nederlandse Kunstgeschiedenis te Den Haag onder nummer 30862.

€ 2.000 - 4.000

17a

17b

17

Dirk Maas

(Haarlem 1659 - 1717)

a) *Landschap met cavalleristen*

Gesigeneerd r.o.

Zwart krijt, penseel in grijs, gewassen, 17.2 x 23.6 cm

b) *Cavalerie in de bergen*

Gesigeneerd r.o.

Zwart krijt, penseel in grijs, gewassen, 17.1 x 23.2 cm

(2x)

€ 1.000 - 1.500

18

18

Aert Schouman

(Dordrecht 1710 - Den Haag 1792)

*Gitaarspeler en twee dansende figuren in een straat, naar Karel du Jardin*Gesigeneerd, gedateerd 1748 en geannoteerd na *Carel du Jardin* verso

Aquarel, gouache en zwart krijt op papier, 28.7 x 23.9 cm

Herkomst:

- Collectie C.G. Boerner, Düsseldorf (1984)
- Veiling Christie's Amsterdam, 12 november 1990, lot 183
- Collectie Dr. Hilary Koprowski en Dr. Irena Koprowska
- Veiling Freeman Fine Arts, Verenigde Staten, 14 juni 2006, lot 62
- Particuliere collectie, Verenigd Koninkrijk

Literatuur:

J.M. Kilian, *The Paintings of Karel du Jardin 1626-1678, Catalogue Raisonné*, John Benjamins, Amsterdam, 2005, pag. 136, no. 17

N.B.:

Geregistreerd bij het RKD - Instituut voor Nederlandse Kunstgeschiedenis te Den Haag onder nummer 267884.

€ 800 - 1.200

19

20

21

19

Hobbe Smith

(Witmarsum 1862 - Amsterdam 1942)

De brief

Gesigeneerd en gedateerd Anvers 86 l.o.

Olieverf op doek, 96.1 x 72.1 cm

€ 1.000 - 2.000

20

Angelo Inganni

(Brescia 1807 - Gussano 1880)

Interno di cucina con figure

Gesigeneerd en gedateerd 1871 l.m.

Olieverf op doek, 45.9 x 35.9 cm

N.B.:

Wij danken Prof. Fernando Mazzocca voor zijn hulp bij het catalogiseren van dit lot.

€ 1.000 - 3.000

21

Frederik Willem Zürcher

(Nieuwer-Amstel 1835 - Den Haag 1894)

De denker

Gesigeneerd r.o.

Olieverf op doek, 40.4 x 48.5 cm

N.B.:

Frederik Willem was een telg uit de beroemde graveursfamilie Zürcher, broer van wapenschilder Anthonie Frederick Zürcher (1787-1872) en vriend van onder andere Nicolaas van der Waay (1855-1936).

€ 600 - 1.000

GENRESTUKKEN

Naarmate de Republiek der Verenigde Nederlanden rond 1600 steeds welvarender werd, groeide de vraag naar schilderijen in een rap tempo. De nieuwe vrije markt die in deze periode ontstond reageerde op de behoefte van kopers uit verschillende lagen van de bevolking. Opvallend is de verschuiving van de kerk naar de gegoede burgerij als grootste opdrachtgever. Met de nieuwe heersende Calvinistische theologie in de Republiek was de vraag naar altaarstukken en andere religieuze objecten verdwenen; het Calvinisme verbood deze geloofsverering. Voorheen vierden het katholicisme nog zijn hoogtijdagen in het noorden, wat juist samenging met een cultus van Heiligenverering, waarvoor vele schilderijen en sculpturen werden ingezet. De Calvinisten stonden afbeeldingen die bedoeld waren voor didactische- of decoratieve doeleinden wel toe, uiteraard voor seculiere ruimte. De nieuwe kopers, burghers uit met name de middenklasse, namen niet langer genoegen met alleen religieuze- of mythologische thema's in hun woonkamer. Onder andere door deze factoren gold deze periode als een vruchtbare bodem voor de ontwikkeling van de nieuwe voorstelling: het genre.

De aanduiding 'genre' ontstond echter pas in de negentiende eeuw en wordt vooral in onze eeuw veel gebruikt. De zeventiende-eeuwer gebruikte beschrijvende termen voor de nieuwe scenes. Zo sprak men van 'geselschap,' 'conversatie', 'borddeeltgen', of 'een boeren maeltyt'.

Een genrevoorstelling toont ons een tafereel die de schijn wekt uit het dagelijks leven te zijn gegrepen. Het zijn herkenbare alledaagse tafereelen die voorgekomen zouden kunnen zijn, maar die in feite in het atelier van de schilder zijn gecomponeerd. Een spontaan uitzijnde scene waarachter een strak georganiseerde compositie schuilt. Vaak zit er in de voorstelling een morele boodschap verborgen. De schilder van genrestukken bootste het leven na met behulp van niet bestaande personen. Hij gebruikte figuren voor het uitdrukken van verschillende typen en karakters. De onderwerpen binnen de genrestukken zijn zeer gevarieerd.

Toch zijn er vaak terugkerende thema's te onderscheiden: huiskamertafereelen, keukenscènes, markten en herbergen. Ook zijn genrestukken vaak gecombineerd met al bekende voorstellingen. Voorbeelden hiervan zijn een genrestuk met een

stillevens, de toevoeging van allegorische figuren of een genretafereel opgenomen in een landschap.

Een bekende genreschilder uit de zeventiende eeuw is Gerard Terborch (1617-1681). Hij is vooral bekend door zijn kleine en beschaafde genrestukken. Hij liet personen uit zijn directe omgeving optreden als figuranten in zijn compositie.

De morele boodschap in een genrestuk schuilt vaak als een adder onder het gras, hoe alledaags de voorstelling zich ook aan ons moge voordoen. Doorgaans deden schilder dit door hun figuranten herkenbare handelingen te laten verrichten, maar vooral door het aanbrengen van welgekozen, zij het alledaagse, details. Bekende motieven zijn bijvoorbeeld de vrouw aan het spinnewiel. Hiermee roept de schilder doorgaans de deugd der huiselijkheid op. Ook zijn vaak vanitas-motieven opgenomen in genrestukken. Een terugkerend motief is bijvoorbeeld de zeepbel: homo bulla. De zeepbel is vanaf de zestiende eeuw een symbool van de vergankelijkheid. Het symboliseert de broosheid en kortstondigheid van het leven. Frans van Mieris de Oude impliceert dit met Bellenblazende jongen, een werk uit 1663.

De morele les is dus meestal niet expliciet, maar verstopt in symbolen en beeldspraak. Soms zijn er op het schilderij teksten of schilderijen afgebeeld, die de symbolische betekenis duidelijk maken. In de zeventiende eeuw was men bekend met deze beeldspraak gezien de populariteit van de emblemataboeken. Deze boeken waren voorzien van emblemen met een morele strekking, uitgelegd door een motto (devies), een plaatje (prent) en een gedicht met uitleg.

Een probleem voor de latere en hedendaagse beschouwer is dat de betekenis niet altijd duidelijk is. Met behulp van de overgeleverde emblemataboeken komt men een heel eind, maar het blijft vaak een kwestie van speculatie en interpretatie: wat de 17e-eeuwse beschouwer erin gezien heeft, is niet altijd met zekerheid te zeggen.

Dit doet echter geen afbreuk aan de populariteit van het genrestuk, want wie houdt er niet van alledaagse verhalen over het leven, de liefde, haar lusten en haar lasten gevoed door spot en gekkigheid?

22

23

22

Edouard Hamman

(Oostende 1819 - Parijs 1888)

Zelfkennis behoedt voor ijdelheid

Gesigneerd r.o.

Olieverf op paneel, 66.9 x 82.1 cm

Herkomst:

- Kunstgalerie Rameckers, Ootmarsum

- Particuliere collectie, Nederland

€ 2.000 - 4.000

23

Henricus Engelbertus Reijntjens

(Amsterdam 1817 - 1900)

De kunstkenners

Gesigneerd r.o.

Olieverf op doek, 55.3 x 69.6 cm

€ 1.500 - 2.500

24a

24b

24

Henricus Engelbertus Reijntjens

(Amsterdam 1817 - 1900)

a) *L'entrée*

Gesigineerd l.o.

Olieverf op paneel, 31.6 x 40.3 cm

b) *Le grand finale*

Gesigineerd r.o.

Olieverf op paneel, 31.6 x 40.2 cm

Herkomst:

Particuliere collectie, Nederland

(2x)

€ 3.000 - 5.000

25

25

Adriana van Ravenswaay

(Hilversum 1816 - 1872)

Stilven met bloemen en vruchten op een plint

Gesigneerd r.o.

Olieverf op paneel, 26.3 x 20.3 cm

€ 2.000 - 4.000

26

26

Gaspar Peeter Verbruggen (II)

(Antwerpen 1664 - 1730)

Stilleven van bloemen en druiven in mand op een plint

Gesigeneerd r.o.

Olieverf op doek, 74.3 x 89.8 cm

N.B.:

Verbruggen behoorde samen met zijn vader Gaspar Peeter Verbruggen I (1635-1681) en Jan Baptist Bosschaert (1667-1746) tot de belangrijkste vertegenwoordigers van de Antwerpse laat-barokke schilderkunst. In 1677, op dertienjarige leeftijd, trad Verbruggen in de voetsporen van zijn vader en werd, reeds als meester, lid van het Sint-Lucaspilte te Antwerpen. Verbruggen woonde ook lange tijd in Den Haag, waar hij werkte met de bekende hof- en decoratieschilder Mattheus Terwesten (1670-1757), wat resulteerde in diverse monumentale samenwerkingen.

€ 2.500 - 3.500

27

28

29

27

Haarlemse school

(Circa 1660)

Landschap met rustende reizigers bij een herberg aan de rand van het dorp

Olieverf op paneel, 39 x 53.8 cm

€ 1.000 - 2.000

28

Navolger van Salomon van Ruysdael

(17e/18e eeuw)

Riviergezicht met roeiboot met vissers bij een bruggetje

Olieverf op paneel, 27.7 x 40.1 cm

€ 600 - 1.000

29

Nicolaes Molenaer

(Haarlem 1626/1629 - 1676)

Hengelaars in een rivierlandschap met een molen in het verschiet

Olieverf op paneel, 33.3 x 26.5 cm

Herkomst:

- Collectie Kasteel Zevenbergen, Ranst

- Particuliere collectie, België

€ 800 - 1.200

30

30

Hendrik de Cort

(Antwerpen 1742 - Londen 1810)

Bedrijvigheid op de landerijen bij een kasteel met slotgracht

Olieverf op paneel, 46.2 x 62.1 cm

€ 2.000 - 4.000

31

32

31

Frans van Severdonck

(Brussel 1809 - 1889)

Mouton et chèvres dans un paysage

Gesigineerd en gedateerd 1870 r.o.

Olieverf op paneel, 17.6 x 23.5 cm

Herkomst:

- Veiling Skinner, Boston, 21 november 2010, lot 213

- Particuliere collectie, Nederland

N.B.:

Verso een authenticiteitsverklaring door de kunstenaar: *Je soussigné déclare que ce tableau il contenant [...] des mouton et chèvres paysage est peint par moi. F. van Severdonck.*
 € 600 - 1.000

32

Jan van Gool

(Den Haag 1685 - 1763)

Landschap met vee nabij een poel

Gesigineerd en gedateerd 1761 m.o.

Olieverf op paneel, 37.3 x 49.2 cm

N.B.:

Geregistreerd bij het RKD - Instituut voor Nederlandse Kunst-
 geschiedenis te Den Haag onder nummer 194996.
 € 2.500 - 3.500

33

34

33

Wouterus Verschuur

(Amsterdam 1812 - Vorden 1874)

Hazewindhond en Drentse patrijshond in landschap

Gesigneerd en gedateerd 1846 r.o.

Olieverf op paneel, 13.3 x 17.8 cm

€ 1.000 - 3.000

34

Albertus Verhoesen

(Utrecht 1806 - 1881)

Haantje tussen hennen

Gesigneerd en gedateerd 1859 r.o.

Olieverf op paneel, 20.6 x 26.1 cm

€ 700 - 900

35

35

Adrianus van Everdingen

(Utrecht 1832 - 1912)

Panoramisch weidelandschap

Gesigneerd en gedateerd 1865 l.o.

Gesigneerd r.o.

Olieverf op doek, 77.2 x 115.9 cm

Herkomst:

- Kunsthandel Simonis & Buunk, Ede

- Particuliere collectie, Nederland

€ 3.500 - 5.500

36

36

Jan Willem van Borselen

(Gouda 1825 - Den Haag 1892)

Zomerse middag met rustende figuren, koeien en schapen bij de schaapskooi

Gesigneerd r.o.

Olieverf op doek, 45.6 x 70.6 cm

Herkomst:

Particuliere collectie, Nederland

€ 8.000 - 12.000

37

39

37

Marinus Adrianus Koekkoek I

(Middelburg 1807 - Amsterdam 1868)

Figures en vee op een zandpad met boerderij in een boomrijk landschap

Gesigeneerd en gedateerd 1842 l.o.

Olieverf op doek, 49.3 x 62.2 cm

€ 1.000 - 1.500

38

40

39

Marinus Adrianus Koekkoek II

(Amsterdam 1873 - 1944)

Kippen op boerenerf

Gesigeneerd l.o.

Olieverf op doek, 50.6 x 70.5 cm

Herkomst:

- Kunsthandel Simonis en Buunk, Ede

- Particuliere collectie, Nederland

€ 600 - 1.000

38

Hendrik Pieter Koekkoek

(Hilversum 1843 - Groot-Brittannië 1927)

Wandelaarster met hond op een zomerse namiddag

Gesigeneerd r.o.

Olieverf op paneel, 17.3 x 24.1 cm

€ 1.000 - 1.500

40

Hendrik Pieter Koekkoek

(Hilversum 1843 - Groot-Brittannië 1927)

Traveler on a country lane

Gesigeneerd m.o.

Olieverf op doek, 40.5 x 61 cm

€ 600 - 1.000

41

42

41

Edmond de Schamphoeleer

(Brussel 1824 - Sint-Jans-Molenbeek 1899)

Het balen van het hooi in de vallei

Gesigneerd en gedateerd 1880 l.o.

Olieverf op doek op paneel, 41.8 x 59.1 cm

Herkomst:

- Galerie Georges Giroux, Brussel
  - Veiling Christie's Amsterdam, 12 oktober 1999, lot 46
  - Particuliere collectie, Nederland
- € 1.000 - 2.000

42

Jan Evert Morel II

(Amsterdam 1835 - Weesp 1905)

Een bosrijk rivierlandschap met reiziger en hond

Gesigneerd l.o.

Olieverf op paneel, 25.5 x 36.1 cm

€ 1.500 - 3.000

43

44

43

Claas Hendrik Meiners

(Amsterdam 1819 - Arnhem 1894)

Uitzicht over het Rijndal

Gesigeneerd en gedateerd 1845 op rots m.o.

Olieverf op doek, 54.5 x 72.8 cm

€ 1.000 - 2.000

44

Salomon Leonardus Verveer

(Den Haag 1813 - 1876)

Gezicht op een Hollandse stad met figuren bij een stadsomwalling tijdens opkomend noodweer

Gesigeneerd en gedateerd 55 r.o.

Olieverf op paneel, 23.9 x 34.1 cm

Herkomst:

- Collectie W.E. Tutein Nolthenius
  - Collectie H.P.J. Tutein Nolthenius (1861-1930), burgemeester van Vlissingen (1888-1897) en Apeldoorn (1897-1910)
  - H.P.J. Tutein Nolthenius (1908-1986) (hofdame van Koningin Juliana)
  - Particuliere collectie, Nederland
- € 2.500 - 3.500

45

45

Jacob Jan Coenraad Spohler

(Amsterdam 1837 - 1894)

Veerboot met figuren bij molens aan een vaart

Gesigeneerd r.o.

Gesigeneerd op etiket verso

Olieverf op paneel, 26.3 x 21.6 cm

€ 800 - 1.200

46

46

Frederik Marinus Kruseman

(Haarlem 1816 - Sint-Gillis 1882)

Zomerlandschap met figuren met ezel en hond bij een beek

Gesigeneerd en gedateerd 1852 l.o.

Olieverf op paneel, 27 x 23.1 cm

N.B.:

De in Haarlem geboren Frederik Marinus Kruseman stamt uit een roemrijk schildersgeslacht. Na te zijn opgeleid door de romantische landschapschilders Nicolaas Johannes Roosen-

boom (1805-1880) en Jan van Ravenswaaij (1789-1869) ging Kruseman in 1837 naar de Duitse stad Kleef om zijn schilderkunst bij de beroemde 'prins der landschapschilders' B.C. Koekkoek (1803-1862) te perfectioneren. Koekkoek leerde Kruseman het landschapschilderen volgens zijn beeldopvattingen. Naast dromerige zomerlandschappen maakte Kruseman ook schildertechnisch zeer sterke winterlandschappen. In de jaren vijftig en zestig van de negentiende eeuw was Kruseman op het hoogtepunt van zijn artistieke kunnen. € 3.000 - 5.000

47

48

47

Johannes Hermanus Barend Koekkoek

(Amsterdam 1840 - Hilversum 1912)

Vissersboot en raderstoomboot op de Noordzee bij een havenhoofd

Gesigneerd l.o.

Olieverf op paneel, 23.6 x 32.2 cm

Herkomst:

Particuliere collectie, Nederland

€ 2.500 - 3.500

48

Hermanus Koekkoek jr.

(Amsterdam 1836 - Londen 1909)

Zeegezicht met zeilboot en koopvaardijship

Gesigneerd met initialen l.o.

Olieverf op paneel, 9.7 x 13.6 cm

€ 800 - 1.200

49

49

Hermanus Koekkoek jr.

(Amsterdam 1836 - Londen 1909)

Laverende vissersschepen voor een havenhoofd

Gesigeneerd en gedateerd 1862 l.o.

Olieverf op doek, 76.7 x 122.4 cm

Herkomst:

- Particuliere collectie, Verenigd Koninkrijk
- Kunsthandel Simonis en Buunk, Ede (2000) (inv.no. 3282)
- Particuliere collectie, Nederland

Literatuur:

G. de Werd, *Barend Cornelis Koekkoek*, Stichting Vrienden van het Museum Kurhaus en het B.C. Koekkoek-Huis, Kleef, 2000, p. 62 (afb.)

€ 8.000 - 12.000

50

52

50

Théodore Gudin

(Parijs 1802 - Boulogne-Billancourt 1880)

Barbarijse zeerovers voor de kust van Noord-Afrika

Gesigneerd en gedateerd 1846 r.o.

Olieverf op paneel, 30.1 x 41.2 cm

N.B.:

De Barbarijse zeerovers, vaak werkend in opdracht van de overheid van hun land van herkomst, wisten het de Europese handelsvloot vaak knap lastig te maken. Zo werd de beroemde Nederlandse zeeheld Maarten Harpertzoon Tromp (1598-1653) in 1609 op 11-jarige leeftijd vastgehouden in Salé en was hij in 1621 gevangene van de Bey van Tunis. Piraaterij was overigens niet onverdienlijk, waardoor tientallen Nederlanders zich aansloten bij de Oosterlingen. Hieronder waren de beroemde Simon de Danser (1577-1611), die een paleis bezat en Claes Compaen (1587-1660), wie meer dan driehonderdvijftig schepen veroverde tussen Tunis, de Caraïben en Vlissingen en zichzelf de bijnaam 'Neptuun ende Conick vande Zee' gaf. De historische geromantiseerde piraatverhalen hebben altijd tot de verbeelding van kunstenaars gesproken, zo ook bij Gudin, die deze oriëntalistische voorstelling op een indrukwekkende manier wist vast te leggen.
€ 1.000 - 3.000

51

53

51

George Willem Opdenhoff

(Fulda 1807 - Den Haag 1873)

Het lossen van de schepen voor de kust van Veere

Gesigneerd l.o.

Olieverf op paneel, 19.4 x 26.1 cm

€ 1.000 - 1.500

52

Nicolaas Riegen

(Amsterdam 1827 - 1889)

Woelende zee

Gesigneerd l.o.

Olieverf op doek, 51.2 x 80.7 cm

€ 1.000 - 3.000

53

Willem George Wagner

(Den Haag 1814 - 1855)

Schuilen voor de storm, Scheveningen

Resten signatuur en datering r.o.

Olieverf op doek, 67.8 x 92 cm

€ 1.000 - 2.000

54

55

54

Willem Johannes Schütz

(Middelburg 1854 - 1933)

Schepen op zee, de kust in het verschiet

Gesigineerd l.o.

Olieverf op koper, 18 x 24.2 cm

€ 800 - 1.200

55

Petrus Gerardus Vertin

(Den Haag 1819 - 1893)

Havengezicht met figuren en boten

Gesigineerd en gedateerd 46 l.o.

Olieverf op paneel, 16.8 x 21 cm

N.B.:

De compositie van dit schilderij is waarschijnlijk een getuigenis van een van Vertins buitenlandse studiereizen. Net als enkele andere tijdgenoten en collega's van de 'Haagse schildersbent', zoals Charles Leickert (1816-1907) en Salomon Vermeer (1813-1876), ondernam ook Vertin enkele reizen naar het buitenland. Aldaar werd hij geïnspireerd door landschappen, klederdrachten en architectuur. Deze nieuwe beeldelementen legde hij vast in schetsboeken en kon hij vervolgens bij thuiskomst op zijn atelier in Den Haag gebruiken voor zijn schilderijen. Het hier aangeboden werk toont een havengezicht met een poëtische stemming en zonnegloed. Dergelijke luchten, in samenhang met een pasteuze verftoets, kunnen in 1846 worden ook in de luchtpartijen van Leickert en Vermeer aangetroffen.

€ 1.500 - 2.500

56

57

58

56

Everhardus Koster

(Den Haag 1817 - Dordrecht 1892)

Strandgezicht te Zandvoort met vissersboten en visafslag

Gesigneerd r.o.

Olieverf op paneel, 39.8 x 50.2 cm

Herkomst:

Particuliere collectie, Luxemburg

N.B.:

Verso de annotatie: *La plage de Zandvoort, E. Koster, Hollande*. Het schilderij is waarschijnlijk ontstaan in de periode 1858-1878, toen Everhardus Koster voor lange tijd in Haarlem woonde. Hij werd in 1858 benoemd tot museumdirecteur van het Paviljoen Welgelegen te Haarlem, de voorloper van het huidige Rijksmuseum te Amsterdam.

€ 1.800 - 2.400

57

Peter Sterkenburg

(Harlingen 1955 - Zürich 2000)

"Passat"

Gesigneerd r.o.

Olieverf op doek, 30.2 x 40.2 cm

€ 600 - 1.000

58

Anton Nicolaas Marie Karsen

(Den Haag 1945)

Schaatsers op het ijs bij een vastgevroren schuit

Gesigneerd l.o.

Olieverf op paneel, 18.2 x 22.1 cm

€ 600 - 1.000

59

61

60a

60b

59

Johannes Christiaan Karel Klinkenberg

(Den Haag 1852 - 1924)

De rand van Amsterdam, met de Ronde Lutherse kerk in het verschieft

Gesigeneerd r.o.

Aquarel op papier, 34.6 x 45.7 cm

€ 1.500 - 2.500

60

Johannes Hermanus Koekkoek

(Veere 1778 - Amsterdam 1851)

a) *Terugkeer van de schepen*

Gesigeneerd met initialen op houten paal r.o.

Inkt op papier, 17.7 x 23.6 cm

b) *Aankomst van de vissersboten*

Gesigeneerd r.o.

Inkt op papier, 18.9 x 27.2 cm

(2x)

€ 800 - 1.200

61

Cornelis Pronk

(Amsterdam 1691 - 1759)

Kasteel Holy te Vlaardingem

Gesigeneerd en gedateerd 1738 l.o.

Geannoteerd *Holy* m.o.

Inkt en aquarel op papier, 14.8 x 18.9 cm

Herkomst:

- Neuville & Vivien, Parijs

- Particuliere collectie, Parijs

N.B.:

Omstreeks 1240 lieten de twee broers Van Hoylede twee kastelen slechts vijfhonderd meter uit elkaar bouwen bij Vlaardingem, te weten Kasteel Holy en de Joffer Aechtenwoning. Het kasteel Holy heeft lang gestaan, maar ging verloren door een brand tijdens de Tachtigjarige oorlog. De toenmalige eigenaar liet de toren weer opbouwen naar de smaak van de tijd, maar omstreeks 1860 zijn dit kasteel en de boerderij, zoals weergegeven op het werk door Pronk, gesloopt. Slechts de op de tekening weergegeven poort en het Vlaardingem stadsdeel Holy herinneren nog aan het verloren mottekasteel.

€ 700 - 900

B.C. KOEKKOEK

1803 - 1862

Barend Cornelis Koekkoek is de meest beroemde en begaafde landschapschilder van de Hollandse en Kleefse romantiek. Daarnaast is hij de bekendste telg uit een roemrijk schildersgeslacht dat verschillende generaties omvatte.

Hij begon als leerling aan de Middelburgse Tekenenacademie (1817-1822) en kreeg les van zijn vader, de marineschilder en stamvader van het schildersgeslacht, Johannes Hermanus Koekkoek (1778-1851). In tegenstelling tot zijn vader ging B.C. Koekkoek zich niet in het schilderen en tekenen van marines specialiseren, maar legde hij zich al vrij snel toe op het schilderen van landschappen. Een specialisme waarmee de jonge Koekkoek veel naam en faam zou gaan verwerven.

Hij vervaardigde geïdealiseerde landschappen, die uit aan de werkelijkheid ontleende beeldmotieven bestonden. Na Koekkoeks Zeeuwse periode bezocht hij de Koninklijke Akademie van Beeldende Kunsten in Amsterdam (1822-1825), als leerling van Jean Augustin Daiwaille (1786-1850) en Jan Willem Pieneman (1779-1853). Barend Koekkoek maakte al snel vorderingen en ontving in 1823 het 'diploma der eerste klasse' van de Koninklijke Akademie. In de periode 1824-1825 werd de kunstenaar eervol vermeld in het jaarbericht van deze akademie.

Na het afsluiten van zijn leertijd aan de Amsterdamse akademie braken er voor Koekkoek drie spannende jaren aan, waarbij hij op zoek ging naar schildersmotieven en 'heerlijke natuurtooneelen'. Hij vestigde zich in het Gooi (1826-1827) en in de glooiende omgeving van het Gelderse Beek (1828). Tijdens zijn Gooise periode was Koekkoek in Hilversum gevestigd. Hij was een van de centrale figuren van de daar ontstane kunstenaarskolonie, die uit ongeveer veertien landschap- en veeschilders bestond. Ze werkten naar hartelust in de landelijke omgeving van de dorpen Laren, Bussum, Naarden en Hilversum. Het lijkt er op dat B.C. Koekkoek al tijdens zijn verblijf in het Gooi met de omgeving van het Gelderse Beek kennismakte. Zo bestaat er een doek 'Landschap bij Beek' (1827), dat zich in een particuliere collectie bevindt. Ook het in deze veiling opgenomen schilderij bevat naar alle waarschijnlijkheid schildersmotieven die Koekkoek ontleend had aan de omgeving van het Wylmeer bij Beek en enkele Duitse landschapsmotieven. Het Wylmeer

is gelegen langs de Duits-Nederlandse grens bij Nijmegen en oorspronkelijk een oude loop van de rivier de Rijn. Ten noorden van het meer ligt een kleiner meer, het Wylbergmeer. Vernieuwend en karakteristiek voor de periode waarin dit schilderij ontstond was B.C. Koekkoeks toepassing van een fris helder koloriet. Hiermee is in samenhang met de door hem gekozen landschap- en beeldmotieven een stemmingsvolle en romantisch geïdealiseerde werkelijkheid ontstaan. Na Koekkoeks verblijf in Beek vestigde hij zich vervolgens weer in Amsterdam (1828-1832), Hilversum (1833) en verhuisde in 1834 voorgoed naar het Duitse stadje Kleef, waar hij werd aangetrokken door het schilderachtige uitgestrekte landschap in de omgeving van de Rijn en het bosrijke gebied van het Reichswald. Het was in Kleef waar Koekkoek in de jaren veertig een eigen tekenacademie stichtte, maar ook een atelier toren en een paleisachtig woonhuis liet bouwen. Koekkoeks voormalige woonhuis is tegenwoordig een museum, dat werken van hem, zijn schildersfamilie, leerlingen en tijdgenoten toont. Het is een ode aan de schilderkunst van de Hollandse en Kleefse romantiek.

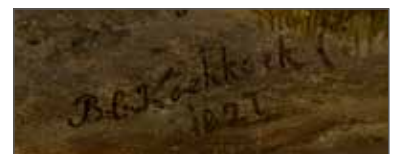
Koekkoeks populariteit was al tijdens zijn leven ongekend groot. Hij ontving veel (inter)nationale prijzen en eerbetonen. Ook in koninklijke en adellijke kringen begaf hij zich met grote regelmaat. Vorsten als koning Willem II, koning Friedrich-Wilhelm IV van Pruisen en de latere tsaar Alexander II behoorden tot zijn vaste cliëntèle. B.C. Koekkoeks bijnaam was de 'Prins der Landschapschilders'. Er bestonden jarenlange wachtlijsten om in aanmerking te komen voor één van zijn schilderijen. B.C. Koekkoeks oeuvre werd al tijdens zijn leven veel geïmiteerd en vervalst. Koekkoeks schilderijen zijn goed vertegenwoordigd in belangrijke (inter)nationale particuliere en museale collecties.

Dit B.C. Koekkoek schilderij, waarvan het bestaan tot voor kort onbekend was, vormt een nieuwe aanvulling op het bekende geschilderde oeuvre van de kunstenaar. Het schilderij is geregistreerd bij het Museum B.C. Koekkoek Huis in Kleef en zal worden opgenomen in de in voorbereiding zijnde heruitgave van B.C. Koekkoeks oeuvrecatalogus door drs. Guido de Werd, onder nummer 27/31.

62

62

Barend Cornelis Koekkoek

(Middelburg 1803 - Kleef 1862)

Landweg met figuren aan de rand van een meer

Gesigneerd en gedateerd 1827 l.o.

Olieverf op doek, 30.8 x 38.9 cm

Herkomst:

Particuliere collectie, Nederland

N.B.:

Dit B.C. Koekkoek schilderij, waarvan het bestaan tot voor kort onbekend was, vormt een nieuwe aanvulling op het bekende geschilderde oeuvre van de kunstenaar. Het schilderij is geregistreerd bij het Museum Koekkoek Haus in Kleef en zal worden opgenomen in de in voorbereiding zijnde heruitgave van B.C. Koekkoeks oeuvre-catalogus door drs. Guido de Werd, onder nummer 27/31.

€ 20.000 - 25.000

63

65

64

66

63

Barend Cornelis Koekkoek

(Middelburg 1803 - Kleef 1862)

Zeeuws landschap met boeren en hun koeien en schapen bij een beek (ca. 1820-1825)

Gesigeneerd l.o.

Aquarel op papier, 18.6 x 27.9 cm

Herkomst:

- Particuliere collectie, Middelburg (19e eeuw)
- Kunsthandel C.W. D'huiz Fzn., Middelburg (ca. 1900-1905)
- Particuliere collectie, Nederland

€ 1.500 - 2.500

64

Andreas Schelfhout

(Den Haag 1787 - 1870)

Gelders landschap met vrouw op landweg bij een boerderij (ca. 1820-1825)

Gesigeneerd verso

Zwart krijt, penseel in grijs, gewassen, 20.8 x 30 cm

N.B.:

In het jaar 1819 behaalde Andreas Schelfhout met zijn schilderij 'Een Geldersch landschap bij zonsopgang van een hoogte te zien, met het dorp Oosterbeek in het verschiep' een gouden medaille op de Salon van Antwerpen. Vrijwel zijn gehele leven liet hij zich regelmatig inspireren door het pittoreske landschap van Gelderland.

€ 700 - 900

65

Barend Cornelis Koekkoek

(Middelburg 1803 - Kleef 1862)

Gloeiend landschap met boeren en hun koeien en schapen (ca. 1825)

Gesigeneerd l.o.

Aquarel op papier, 27.4 x 37.4 cm

€ 1.200 - 1.500

66

Andreas Schelfhout

(Den Haag 1787 - 1870)

Strandgezicht met bomschuiten en vissersvolk (ca. 1831)

Aquarel op papier, 26.5 x 40.6 cm

N.B.:

Deze aquarel diende als voorstudie voor het imposante schilderij in olieverf op doek *Figures by a fishmonger on the beach* geveild bij Sotheby's, Amsterdam, 27 oktober 1999, lot 120.

€ 600 - 800

67

*Dit schilderijtje behoort
aan C. Schelfhout - haar
door mij ondergeteekende
geschenken op hare verjaardag
den 25 october 1864
A. Schelfhout*

67

Andreas Schelfhout

(Den Haag 1787 - 1870)

Hollands ijsgezicht met schaatsende figuren tijdens een opkomende storm (ca. 1860)

Gesigneerd l.o.

Olieverf op paneel, 17.1 x 24.2 cm

Herkomst:

Particuliere collectie, Nederland

N.B.:

Dit schilderij was een persoonlijk geschenk van Schelfhout aan zijn dochter Catharina Adriana Johanna Schelfhout (1819-1884) voor haar 45e verjaardag, getuige het door hem beschreven en verso aanwezige etiket met als tekst: "Dit schilderijtje behoort aan C. Schelfhout, haar door mij ondergeteekende geschenken op hare verjaardag den 25 october 1864. A. Schelfhout."

€ 12.000 - 15.000

68

68

Andreas Schelfhout

(Den Haag 1787 - 1870)

Bedrijvigheid op het ijs bij een hofstede (ca. 1812-1815)

Gesigneerd l.o.

Olieverf op paneel, 33.2 x 44.2 cm

€ 8.000 - 12.000

69

69

Hendrikus van de Sande Bakhuyzen

(Den Haag 1795 - 1860)

Het laden van de slede bij de besneeuwde boerderij

Gesigneerd l.o.

Olieverf op paneel, 30.4 x 38.3 cm

€ 6.000 - 8.000

70a

70b

70

Fredericus Theodorus Renard

(Amsterdam 1778 - 1820/24)

a) *Zomer*

Gesigneerd op houten hek r.o.

Olieverf op paneel, 30 x 38.5 cm

b) *Winter*

Gesigneerd r.o.

Olieverf op paneel, 29.3 x 37.7 cm

Herkomst:

- Richard Haworth Dealer, Blackburn

- Particuliere collectie, Nederland

(2x)

€ 3.000 - 5.000

71

71

Johannes Tavenraat

(Rotterdam 1809 - 1881)

Plaisirs d'hiver

Gesigneerd en gedateerd 1857 l.o.

Olieverf op doek, 76.3 x 94.5 cm

Herkomst:

Particuliere collectie, Nederland

N.B.:

Johannes Tavenraat zijn schilderij spreekt een mysterieuze romantiek uit: diverse gezelschappen vertieren op het ijs, tussen de benevelde bomen. De van oorsprong Rotterdamse schilder kwam vanaf 1834 regelmatig in Kleef en zou daar tus-

sen 1846 en 1860 verblijven. Hier raakte hij bevriend met en beïnvloed door de beroemde romanticschilder B.C. Koekoek (1803-1862). Tavenraat trok het Duitse land in om mystieke wouden met herten en zwijnen te schilderen, die gretig aftrek vonden bij Britse, Duitse en Poolse kunstkopers. Zijn reizen naar Bohemen (die tussen 1857 en 1869 plaatsvonden) en zijn doorreis naar Zwitserland zouden een blijvende indruk achterlaten op de kunstenaar. Het wilde woud en de plaatselijke bevolking van Bohemen en de bijzondere weersomstandigheden en raadselachtige nevels van Zwitserland zouden in diverse vormen terugkomen in zijn oeuvre.

€ 10.000 - 15.000

72

72

Nicolaas Johannes Roosenboom

(Schellingwoude 1805 - Assen 1880)

Vertier op het ijs met een vestingstad en een slot in het verschiet

Gesigeneerd r.o.

Olieverf op paneel, 36.8 x 51.6 cm

Herkomst:

- Particuliere collectie, Nederland
- Veiling Christie's Amsterdam, 20 september 2011, lot 274
- Particuliere collectie, Nederland

€ 4.000 - 6.000

73

74

73

Charles Leickert

(Brussel 1816 - Mainz 1907)

Schaatsers op het ijs met molens in het verschieet

Gesigeneerd r.o.

Olieverf op paneel, 19.5 x 25.4 cm

Herkomst:

- Particuliere collectie, Nederland
  - Veiling Glerum, Den Haag, 22 april 1991, lot 119
  - Particuliere collectie, Antwerpen
- € 2.000 - 4.000

74

Charles Leickert

(Brussel 1816 - Mainz 1907)

Hollands winterlandschap met schaatsers op het ijs

Gesigeneerd r.o.

Olieverf op paneel, 17 x 24.4 cm

Herkomst:

- Particuliere collectie, Nederland
- € 2.500 - 3.500

CHARLES LEICKERT

1816 - 1917

Charles Leickert wordt geplaatst binnen het canon van de Nederlandse Romantiek. Hij schilderde prachtige Hollandse ijsgezichten, zomerse landschappen en riviergezichten, waarin hij allerlei motieven verwerkte uit zijn schetsboeken. Na 1859 schilderde hij daarnaast ook strandtaferelen en stadsgezichten.

In 1816 werd Charles Henri Joseph Leickert geboren te Brussel, nadat zijn ouders vanuit Berlijn naar Brussel verhuisden met hun eerste dochtertje. Die periode was het einde van een veelbewogen tijd: de Fransen waren in 1813 verslagen en de oudste zoon van Willem V was in 1815 uitgeroepen tot koning Willem I. Doordat de grondwet nog geen hoofdstad had aangewezen, verbleef de regering afwisselend in Den Haag en Brussel. Als kamerheer van het hof van koning Willem I (1772-1843) moest vader Heinrich Michaël Leickert met zijn familie het koninklijk gezelschap bijstaan, waardoor de volgende kinderen om de beurt in Den Haag en Brussel werden geboren. Met de vaststelling van Den Haag als hoofdstad, besloot de familie zich aldaar permanent te vestigen.

Charles bleek al op jonge leeftijd te beschikken over artistiek talent. Aangemoedigd door zijn vader werd Leickert in 1827, pas elf jaar, leerling van de Koninklijke Academie van Beeldende Kunsten te Den Haag. Zijn eerste leermeester, bij wie hij voor een korte periode in de leer ging, was B.J. van Hove (1790-1880). Deze Romantische schilder had niet alleen zijn eigen succesvolle studio maar gaf tevens les aan de Haagsche Tekenschool en was directeur van de tekenafdeling bij de Maatschappij tot Nut van het Algemeen. Samen met een select aantal getalenteerde leerlingen, waaronder Antonie Waldorp (1803-1866), Johannes Hoppenbrouwers (1819-1866), Wijnand Nuyen (1813-1839) en Salomon Verveer (1813-1876) (met wie Leickert blijvende vriendschappen zou opbouwen), leerde Leickert het belang van perspectief, waarbij compositie en verhoudingen in de diverse dieptelagen essentieel

waren. Daarnaast nam Leickert ook architectuur- en ornamentieklessen die hem de nodige kennis zouden verschaffen voor het schilderen van zijn bekende dorps- en stadsgezichten. Mogelijk in 1838 kwam Leickert bij de studio van Nuyen, waar hij zich ging toespitsen op het tekenen en schilderen naar de natuur. Na het plotselinge overlijden van Nuyen in 1839 vervolgde Leickert zijn schilderstudie bij Andreas Schelfhout (1787-1870), waar hij lessen volgde met Hoppenbrouwers, Nicolaas Roosenboom (1805-1880) en Johan Barthold Jongkind (1819-1891).

Schelfhout behoorde tot de eerste generatie toegewijde landschapschilders van de negentiende eeuw en stond bekend om zijn 'oprechte' landschappen en eigentijdse taferelen met rivieren en windmolens. Landschapsschilderkunst was sinds het Franse échec in Nederland populairder dan ooit. Het bood een ideaal antwoord op de vraag naar een nieuwe, individuele identiteit in de Nederlandse schilderkunst. De klassieke landschappen naar Frans model maakten plaats voor de romantische Hollandse landschappen met windmolens, beekjes en rivieren. Daarnaast werd de natuur gezien als het fenomeen dat het dichtst bij de Goddelijke creatie kwam, wat schilders inspireerde om de natuur in zijn volmaaktheid weer te geven. Dit betekende dat de natuur waarheidsgetrouw moest worden nagebootst, maar waar mogelijk, tot een nog hogere perfectie moest worden getild. Het was het begin van de Nederlandse Romantiek in de schilderkunst, waar Leickert een relevante plek innam.

Onder supervisie van Schelfhout ontwikkelde Leickert zijn kundigheid in het schilderen van winterlandschappen. Zo schreef een anonieme criticus in 1841 tijdens een tentoonstelling in Den Haag: "De heer C. Leyckert, t 's Hage, toonde, door een wintergezicht met eenige gebouwen, dat hij zich de lessen zijns meesters heeft weten ten nutte te maken." Maar ook de zomergezichten wist Leickert bekwaam op

doek te zetten. Zo beaamde een kunstcriticus in 1843 in de *Kunstkrone* over zijn schilderij in de *Arti et Amicitiae* tentoonstelling, "een riviergezigt van M. Leichert [sic], in 's Hage, is goed geteekend en geschilderd, zacht en bevallig van toon, in den trant van Schelfhout, dien hij gelukkig schijnt na te volgen."

In tegenstelling tot de meeste Romantische schilders uit zijn tijd, die voornamelijk bossen en watervallen afbeeldden, koos Leickert voor de rurale onderwerpen zoals dorps- en stadsgezichten en de alledaagse, 'gewone' landschappen in de nabijheid van Nederlandse steden of dorpen. Hij slaagde er zeer goed in deze landschappen en gezichten met een Romantische toon te schilderen, waarin een prachtige, subtiele lichtval bepalend was voor zowel zijn winter- als zomergezichten. Leickert werkte ook samen met andere bekende Romantische schilders. Zo schilderde hij in 1848 een stadsgezicht met Charles Rochussen (1814-1894), en in 1849 een wintergezicht met Joseph Moerenhout (1801-1875) die de werken voorzagen van stoffering. Die omgeving was voor Leickert van grote invloed op zijn artistieke werk. Zo maakte hij samen met Carl Eduard Ahrendts (1822-1898), Charles Rochussen en Salomon Verveer tussen 1841 en 1848 diverse kunstreizen door Nederland, Duitsland en België, waar hij schetsboeken vol tekende – vaak ook in kleur – van de omgeving en dorpjes die hij onderweg observeerde.

In die tijd werd hij ook volledig opgenomen door het Amsterdamse en het Haagse kunstmilieu. Zo exposeerde hij voor het eerst in 1841 in de Amsterdamse kunstenaarsvereniging *Arti et Amicitiae* en richtte hij in 1847 samen met andere prominente schilders, waaronder Bartholomeus Johannes Van Hove, Johan Hendrik Weissenbruch (1824-1903) en Willem Roelofs (1822-1897), de Haagse kunstenaarsvereniging *Pulchri Studio* op. Nog geen jaar later verhuisde hij naar Amsterdam en werd hij lid van *Arti*. De verklaring voor deze verhuizing is te vinden

in zijn verlangen om zich als zelfstandig kunstenaar te vestigen. Daar Schelfhout en diens leerlingen, die allen in dezelfde stijl schilderden, in Den Haag resideerden, besloot Leickert zijn studio voor landschapschilderkunst op te richten in Amsterdam. Deze hoofdstad verschaftte niet alleen nieuwe contreien voor zijn werk maar ook een verse kunstmarkt. Daarnaast paste het prestigieuzere *Arti*, waar vele oude bekenden ook lid waren, beter bij zijn nieuwe imago als gerenommeerde kunstenaar.

Leickert's werk was zeer geliefd en werd dan ook tegen, voor zijn tijd, hoge prijzen verkocht. De enorme productietoename na zijn verhuizing naar Amsterdam, toont aan dat Leickert een succesvolle carrière had gemaakt. Dit is tevens te zien aan de kwaliteit van de schilderijen. Zo zijn de details op de achtergrond uiterst gedetailleerd uitgewerkt, de kleurcontrasten zeer fraai en het donker-licht spel voortreffelijk. Ook het nieuwe onderwerp van zijn schilderijen, het IJ, was zodanig in trek bij de Amsterdamse kunstkopers dat Leickert er diverse variaties op maakte: zowel 's zomers als 's winters; soms waarheidsgetrouw maar vaak ook met zelfbedachte elementen. De zoektocht naar rust en rumoerigheid van pittoreske dorpen en steden dirigeerde Leickert uiteindelijk naar Duitsland, waar hij het alom bekende Rijn-gebied bezocht en in Mainz lange tijd verbleef. Hier werd hij niet alleen verliefd op het landschap, maar ook op Apollonia Schneider met wie hij in 1859, trouwde. Samen met haar ging Leickert enkele jaren terug naar Amsterdam, om zich tenslotte in Mainz te vestigen, waar hij in 1907 overleed.

Geprezen om zijn prachtige romantische landschappen, zowel toen als nu, hangt het werk van Leickert in vooraanstaande musea zoals het Rijksmuseum in Amsterdam, het Teylers Museum in Haarlem, het Museum Boymans-van Beuningen in Rotterdam, het Haags Gemeentemuseum en het Hermitage Museum in Sint Petersburg.

75

75

Charles Leickert

(Brussel 1816 - Mainz 1907)

Bezoek aan de winkel in een zonnig straatje

Gesigneerd r.o.

Olieverf op paneel, 24.1 x 18 cm

€ 2.000 - 4.000

76

76
Petrus Gerardus Vertin
 (Den Haag 1819 - 1893)
Oudhollands stadsgezicht met figuren bij een poort
 Gesigneerd r.o.
 Olieverf op paneel, 15.9 x 12.6 cm
 € 1.500 - 2.500

77

77
Oene Romkes de Jongh
 (Makkum 1812 - Amsterdam 1896)
Winters stadsgezicht met schaatsers op de gracht
 Gesigneerd l.o.
 Olieverf op doek, 67.9 x 53.4 cm
 € 1.000 - 2.000

78
Johannes Franciscus Spohler
 (Rotterdam 1853 - Amsterdam 1923)
Gezicht op een gracht te Amsterdam
 Gesigneerd en gedateerd 78 l.o.
 Olieverf op paneel, 22.3 x 16.9 cm
 Herkomst:
 Particuliere collectie, Frankrijk
 € 3.000 - 5.000

79

79

Adrianus Eversen

(Amsterdam 1818 - Delft 1897)

Marktdag in een Hollandse stad

Gesigeneerd en gedateerd 56 r.o.

Olieverf op paneel, 29.5 x 37.4 cm

Herkomst:

- Veiling Christie's London, 10 juli 2009, lot 308

- Particuliere collectie, Nederland

Literatuur:

P. Overduin, *Adrianus Eversen (1818-1897) Schilder van**stads- en dorpsgezichten*, Wijk en Aalburg, 2010, pag. 220,

cat.no. 29-6 (afb.)

€ 7.000 - 9.000

80

80

Johannes Frederik Hulk sr.

(Amsterdam 1829 - Haarlem 1911)

Stadsgezicht

Gesigneerd r.o.

Olieverf op doek op paneel, 55 x 80.9 cm

Herkomst:

Particuliere collectie, Nederland

N.B.:

Verso een etiket met: *F. Hulk, Stadsgezicht, Gered uit den brand in het Kurhaus te Scheveningen, Op Woensdag 1 September 1886.*

€ 8.000 - 12.000

HET STADSGEZICHT

De stad als onderwerp in de beeldende kunst heeft een lange geschiedenis. Al in de oudheid werden er fresco's van steden gemaakt, zoals op het ca 4.000 jaar oude 'Flotilla' in Akrotiri op Santorini en het Romeinse fresco van een stad daterend uit de eerste eeuw voor Christus, die gevonden is in 1997 in de Thermen van Trajanus te Rome. Deze werken kunnen beschouwd worden als de eerste stadsgezichten in de kunstgeschiedenis. In de middeleeuwen fungeerde landschappen en stadsgezichten vaak als achtergronden van portretten of Bijbelse voorstellingen. In 1335 schilderde de Italiaanse kunstenaar Ambrogio Lorenzetti het werk Stad aan zee (Sienna, Pinacoteca Nazionale) wat gezien wordt als het eerste echte stadsgezicht waarbij de stad het hoofdonderwerp van de voorstelling is.

In de zeventiende eeuw ontstond het genre van de veduta, een zeer gedetailleerd stads- of vergezicht, in de Nederlanden. Deze herkenbare en accurate werken waren in die tijd erg in trek bij de rijke burgerij. De pittoresque vestingsteden, al sinds de Middeleeuwen belangrijke en welvarende centra van handel, werden veelvuldig gebruikt als decor vanwege de imponerende stadsmuren, -wallen, -poorten en bastions. Vestingen als Arnhem, Deventer, Groningen, Kampen, Nijmegen en Utrecht maar ook grote steden zoals Den Haag, Dordrecht, Amsterdam en Delft, verfraaid met koopmanshuizen en tal van andere statige gebouwen, waren zeer in trek bij schilders uit de zeventiende eeuw. Goede voorbeelden hiervan zijn Hendrick Cornelisz Vroom's Gezicht op Delft vanuit het Westen (1615, Delft, Museum Prinsenhof) en Johannes Vermeer's Gezicht op Delft (1660-1661, Den Haag, Mauritshuis). Schilders maakten hun stadsgezichten niet altijd even accuraat. Vaak werden gevels, straatjes of kerkjes bij gefantaseerd of mooier gemaakt door de schilder, ook wel een capriccio genoemd. Zo schilderde Jan van der Heyden in zijn Amsterdamse stadsgezicht de toren van de kerk van Veere erbij. Behalve deze prachtige capriccio's werden tot aan de achttiende eeuw ook veel architectonische kopergravures en etsen gemaakt van steden, dienend als accurate stadsoverzichten.

In navolging van de Nederlandse schilderkunst begonnen kunstenaars uit andere Europese landen stadsgezichten te schilderen. Enkele Hollandse en Vlaamse schilders die werkzaam waren in Rome brachten dit genre naar Italië waar het al snel erg populair werd. Caspar van Wittel,

een Nederlandse schilder die in 1674 naar Rome vertrok en al snel de naam Vanvitelli en de bijnaam 'Gaspare degli occhiali' (Caspar met de bril) kreeg, schilderde prachtige en zeer gedetailleerde stadsgezichten van pleinen en monumenten in Rome. Deze werken werden al snel zeer geliefd, waardoor de stroming van de vedutisten ontstond – de Venetiaanse Canaletto is hiervan de bekendste schilder. Zij verplaatsten in de achttiende eeuw het centrum van de stadsgezichten naar Venetië, waar jonge aristocraten, die hun Grand Tour van Italië deden, deze schilderijen als bewijs van hun reis kochten.

Met oog op de industrialisering van de stad in de negentiende eeuw werd de sfeer en de dynamiek van het alledaagse stadsleven belangrijker dan de precieze stedelijke weergave. Industriële gebieden, bouwputten, spoorwegen en stations werden nu ook onderwerp van kunstwerken. In deze periode legde George Hendrik Breitner zich toe op de stadsgezichten. Hij legde met behulp van het nieuwe medium fotografie de beweging en het licht van het mistige, verregende Amsterdamse stadsleven vast in snelle penseelstreken. Hij wist de rauwheid van de bouwputten en verkeer, maar ook dienstmeiden, werklieden en voerlui feilloos te treffen en de natte herfstsefeer over te brengen.

Ook Parijs werd in de negentiende eeuw steeds vaker het onderwerp van stadgezichten. Napoleon III was een ambitieus project begonnen om de Franse hoofdstad te transformeren tot de meest moderne en machtige metropool van Europa. Het resultaat was dat Parijs een geliefd onderwerp werd voor vele schilders. Met name Edouard Manet, Pierre Auguste Renoir en Camille Pissarro vonden hun inspiratie in de Parijse straten. Een bekend voorbeeld van een Parijs stadsgezicht is Gustave Caillebotte's Rue de Paris, temps de pluie (1877, Chicago, Art Institute of Chicago).

Hoewel de twintigste-eeuwse kunst vooral abstract en conceptueel was, kende deze tegen de eeuwwisseling een herleving van figuratieve schilderkunst waardoor het stadsgezicht weer toenemend gewaardeerd werd. Vooral de stroming van het hyperrealisme bracht veel stadsgezichten voort, zoals Antonio Lopez' Gran Vía (1981, Madrid, Thyssen Bornemisza). Sinds enkele jaren is het stadsgezicht in de fotografie ook een zeer geliefd genre geworden.

81

81

Willem Witsen

(Amsterdam 1860 - 1923)

De Kromboomsloot te Amsterdam (ca. 1910)

Gesigneerd l.o.

Olieverf op doek, 54.5 x 66.8 cm

Herkomst:

- Kunsthandel E.J. van Wisselingh & Co, Amsterdam (inv.no. 2752)
- Collectie Van Essen, Nederland
- Veiling Frederick Muller, 8 mei 1923, lot 116
- Particuliere collectie, Nederland

- Veiling AAG, Amsterdam, 5 mei 2009, lot 69

- Particuliere collectie, Nederland

N.B.I:

Dit schilderij werd in 1910 in Amsterdam tentoongesteld.

Mogelijk was dit bij Arti et Amicitiae, alwaar de kunstenaar in datzelfde jaar een gouden medaille ontving (ter beschikking gesteld door Koningin Wilhelmina) voor het door hem ingezonden werk.

N.B.II:

Geregistreerd bij het RKD - Instituut voor Nederlandse Kunstgeschiedenis te Den Haag onder nummer 112578.

€ 6.000 - 10.000

82

82

George Hendrik Breitner

(Rotterdam 1857 - Amsterdam 1923)

Heiwerk

Gesigeneerd en gedateerd 97 r.o

Olieverf op paneel, 61.5 x 73.3 cm

Herkomst:

- Kunsthandel Kleykamp, Den Haag
- Collectie Goeman Borgesius-Blommen, Nederland
- Collectie A.C. van Ommen van Guylik, Laren
- Particuliere collectie, Nederland

Literatuur:

- N.H.W. (Nathan Wolf), "Breitner-Tentoonstelling: Stedelijk Museum, Amsterdam" in *De Kunst; algemeen geïllustreerd en artistiek weekblad*, vol. 25, no. 1307, 02-07-1933, pag. 250, (afb.)

Tentoonstelling:

- Rijksmuseum & Stedelijk Museum, Amsterdam, (Historische tentoonstelling van de stad Amsterdam) 'Eeretentoonstelling van werken van G.H. Breitner als grootmeester der Amsterdamsche School', 1925, cat.no. 3260
- Palais des Beaux-Arts, Brussel, *Exposition Breitner*, januari - februari 1932, cat.no. 126

- Stedelijk Museum Amsterdam, *Breitner: Ingericht door de Gemeente Amsterdam*, 10 juni - 1 augustus 1933, no. 137, plaat 36

- Verso een etiket van de Gemeente Musea van Amsterdam, met no.110.

N.B.I:

Geregistreerd bij het RKD - Instituut voor Nederlandse Kunstgeschiedenis te Den Haag onder nummer 105885.

N.B.II:

Dit schilderij betreft hoogstwaarschijnlijk een gezicht op de heiwerken aan de Van Diemenstraat, welke aan het eind van de 19e eeuw werd aangelegd in Amsterdam. Nadat het Noordzeekanaal was voltooid, werden niet alleen aan de oevers straten met pakhuizen gebouwd, maar ook het centrum werd uitgebreid. Breitner heeft veel van deze werkzaamheden vastgelegd op foto's, welke hij vervolgens op doek uitwerkte. Hij had een fascinatie voor de veranderende stad. Voor Breitner was de bouwput de plek waar de verandering van het door hem geliefde oude Amsterdam duidelijk zichtbaar was: een dynamisch beeld van de moderne stad.
€ 15.000 - 25.000

83a

83b

83c

83

Anton Pieck

(Den Helder 1895 - Overveen 1987)

a) *De Engelse Inn*

Gemonogrammeerd r.o.

Potlood, aquarel en gouache op papier, 16.7 x 10.5 cm

b) *Drie Koningen*

Gemonogrammeerd r.o.

Potlood, aquarel en gouache op papier, 16.5 x 10.7 cm

c) *De Vlaamse Harmonie*

Gemonogrammeerd r.o.

Potlood, aquarel en gouache op papier, 16.3 x 10.3 cm

Herkomst:

- Collectie Wim Verhagen, Nederland

- Particuliere collectie, Nederland

(3x)

€ 1.500 - 2.500

84

84

Anton Pieck

(Den Helder 1895 - Overveen 1987)

Amsterdam (Kromboomsloot hoek Korte Dijkstraat)

Gesigeneerd en getiteld l.o.

Olieverf op doek, 48 x 57.1 cm

Herkomst:

- Collectie Wim Verhagen, Nederland

- Particuliere collectie, Nederland

€ 10.000 - 15.000

AMSTERDAM

DE ONTWIKKELINGEN VAN EEN WERELDSTAD

"Ik weet zeker dat wie dit niet gezien heeft, niet zou kunnen geloven van welk een pracht en schoonheid zowel de architectuur van huizen en bruggen is als de aanleg van de grachten"

Willem Lodewijk van Nassau, Stadhouder van Friesland,
na een boottochtje door de grachten in 1617

De stad Amsterdam wordt al sinds de zeventiende eeuw alom geprezen om haar schoonheid. Anders dan in andere Europese steden, bepalen niet de straten en pleinen maar juist het water, de grachten en bruggen het stedelijke uiterlijk van Amsterdam. De stad heeft de huidige structuur grotendeels verkregen door vier grote stadsuitbreidingen, die tussen 1578 en 1665 plaatsvonden. In die periode groeide de havenstad van 30.000 naar 160.000 inwoners – Parijs en Londen opvolgend – en werd het de belangrijkste handels- en industriestad van Europa.

Amsterdam verscheen in 1275 voor het eerst in de geschriften als graaf Floris V de mensen die bij de dam in de Amstel woonden, vrije vaart verleent over de Hollandse wateren. De verlening van dit “tolprivilege” was een zet in een jarenlange strijd om de macht in het gebied. Het Amstelland behoorde namelijk tot het bisdom Utrecht en werd bestuurd door de heren van Amstel. Het privilege gaf Amsterdam een flinke voorsprong op de andere Hollandse steden. Amsterdam ontwikkelde zich snel en al rond 1300 werd de eerste kerk gebouwd, de kern van wat nu de Oude Kerk is. Rondom de Amsteloever werden dijken gebouwd en in de rivier, op de plaats waar nu het Nationaal Monument staat, werd een dam gelegd: de Plaetse.

Amsterdam werd belangrijk door zijn status als handelscentrum. De handel met Hanzesteden, gevestigd in landen aan de Oostzee, en zuidelijke landen als Spanje en Portugal, maakte van Amsterdam al snel een stapelmarkt waar noordelijke en zuidelijke producten werden opgeslagen, bewerkt en verkocht. Om deze handel heen groeiden bedrijfstakken als cartografie, drukkerij en bank- en verzekeringswezen. Door de economische groei ontwikkelde Amsterdam zich tot de grootste stad van Holland. Zestiende-eeuwse kaarten laten duidelijk zien hoe het IJ nog een zeearm is, die via een haven in verbinding stond met het Damrak. De zeeschepen konden de stad binnenvaren tot de huidige Dam en het Singel en de Kloveniersburgwal vormden de stadsgrenzen.

Met het oog op de toenemende scheepsbouw en houthandel en de groei van de haven werd de stad in 1585 uitgebreid – de Eerste en Tweede Uitleg genoemd. Drie eilanden aan de oostelijke kant werden aangeplempt en aan de westkant werd er over het Singel tot aan de Herengracht gebouwd. Bij deze stadsuitleg hoorde ook de regelmatige aanplant van bomen langs de grachten, dat onderdeel uitmaakte van het ontwerp om Amsterdam tot ‘ideale stad’ te maken. Zo schreef de Italiaanse diplomaat Tomaso Contarini in 1610: “De stad wordt doorsneden door vele grachten, evenals Venetië, en in het nieuwe gedeelte zijn deze ruim en recht met aan beide zijden zeer brede kaden, zodat ze precies op Cannareggio lijken, maar heel veel mooier, omdat ze gewoon zijn om langs de hele lengte van de gracht aan de rand van de kaden een rechte rij grote bomen te planten, die ze ‘lind’ noemen en die door hun groen zeer veel bijdragen aan de fraaiheid van deze en andere steden.”

Gedurende de zeventiende eeuw raakte Holland en daarmee Amsterdam betrokken bij de handel in koloniale waren. De oprichting van de Vereenigde Oostindische Compagnie (VOC) in 1602 en de West-Indische Compagnie (WIC) in 1621 zorgde voor nieuw kapitaal en daarmee een verdere uitbreiding van de stad. Ook de komst van kapitaalkrachtige kooplieden met internationale handelsbetrekkingen, de sluiting van de Antwerpse haven, het verbod op het aandoen van Spaanse en Portugese havens en de ontwikkeling van de nieuw scheepsty-

pe ‘fluitschip’ waren factoren die de welvaart van de Gouden Eeuw zouden aanjagen.

De rijkdom, macht, cultuur en verdraagzaamheid die floreerden in de stad moesten worden vertaald naar een nieuw stedenbouwkundig plan: de Derde Uitleg. Bestemd voor de groeiende elite werden tussen 1613 en 1625 de Keizersgracht en de Prinsengracht vanaf de Brouwersgracht tot aan de Leidsegracht uitgegraven. De vervuilende bedrijvigheid en arbeiders werden gehuisvest in de nieuw gecreëerde wijk de Jordaan, dat grotendeels gebouwd was over het bestaande slotenpatroon. Ook werden de Westelijke Eilanden aangelegd volgens model van de oostelijke eilanden en kreeg de WIC hier beschikking over ruimte voor nieuwe pakhuizen en scheepswerven. Verschillende nieuwe, protestantse kerken zoals de Zuiderkerk, de Noorderkerk en de Westerkerk verrezen en er werd een nieuw stadhuis gebouwd, dat moest passen bij de belangrijke positie die de stad nationaal en internationaal innam.

Door de overvloed aan kapitaal voor luxe consumptie, belegging en speculatie en de noodzaak om de Oostelijke Eilanden ter bescherming te fortificeren, was spoedig opnieuw een stadsuitbreiding nodig. In 1662 besloot het stadsbestuur, onder leiding van Daniël Stalpaert (1615-1676), de Grachtengordel te verlengen tot over de Amstel, waardoor de stad haar beroemde halvemaaan vorm kreeg. Tijdens deze Vierde Uitleg werd ook de Jordaan uitgebreid. Aan het eind van de zeventiende eeuw was de onstuimige bloei voorbij. Amsterdam raakte zijn positie als stapelmarkt voor de wereldhandel kwijt en in de twee eeuwen die volgden, veranderde de stad nauwelijks van vorm.

Met de opkomst van de industrialisatie in de negentiende eeuw werd de stad langzaam door stoom en ijzer omgeven. De Amsterdamse economie sterkte aan, maar bracht ook sociale discrepantie teweeg. Om grotere zeeschepen aan te trekken en de positie van de Amsterdamse haven te verbeteren die tevens door verzanding werd bedreigd, groef men tussen Amsterdam en Den Helder het Noordhollands Kanaal, wat van 1819 tot 1824 zou duren. Hoewel de welvaart daar niet direct door terugkeerde, kreeg de Amsterdamse economie met de opening van het Suezkanaal en de Duitse eenheid na 1870 weer nieuwe impulsen. In dezelfde periode werd de handel met Oost-Indië geliberaliseerd en zorgde de diamanthandel met Zuid-Afrika voor een sterke ontwikkeling in de lokale diamantindustrie. In de daaropvolgende jaren ontplooide Amsterdam zich tot een ware negentiende-eeuwse metropool. Met verbeterde verbindingen van en naar de stad – door de opening van het Noordzeekanaal in 1876 en het Centraal Station in 1889 – en de grootstedelijke bouw van mondaine parken, theaters, musea, hotels en warenhuizen kreeg Amsterdam de karakteristieke uitstraling die het vandaag tot een van Europa’s meest bewonderde steden maakt.

De stad was niet alleen mooi, maar functioneerde ook goed; de grachtengordel was een wonder van ingenieurskunst. Een vernuftig stelsel van dijken, sluizen en kanalen zorgde ervoor dat de bewoners droge voeten hielden hoewel de stad ruim onder de zeespiegel lag. Bovendien functioneerden de grachten als een efficiënt transportstelsel voor al die goederen die van heinde en verre kwamen en werden opgeslagen in de pakhuizen. De stad was een schoolvoorbeeld voor een planmatige en moderne manier van stedenbouw die nog niet eerder vertoond was in Europa. Aan deze innovatieve oorsprong danken de grachten voor een belangrijk deel hun UNESCO-status.

85

86

87

85

Kees Maks

(Amsterdam 1876 - 1967)

Brug aan de Seine

Gesigeneerd en geannoteerd A mon ami G. Knap l.o.

Olieverf op schilderskarton op paneel, 32.3 x 41.4 cm

Herkomst:

- Collectie Gerrit Willem Knap, Amsterdam
- Particuliere collectie, Nederland

N.B.:

Gerrit Willem Knap (1873-1931) was schilder, tekenleraar en goede vriend van Kees Maks.

€ 1.000 - 3.000

86

Johan Hendrik van Mastenbroek

(Rotterdam 1875 - 1945)

Nazomermiddag, Rotterdam

Gesigeneerd r.o.

Olieverf op doek, 28.3 x 36.9 cm

N.B.:

Dit werk zal worden opgenomen in het Van Mastenbroek archief.

€ 1.500 - 2.500

87

Johan Hendrik van Mastenbroek

(Rotterdam 1875 - 1945)

Havenarbeid op de Rotterdamse kade (1906/1908)

Gesigeneerd en onduidelijk gedateerd r.o.

Olieverf op doek, 21.1 x 32.9 cm

N.B.:

Dit werk zal worden opgenomen in het Van Mastenbroek archief.

€ 1.500 - 2.000

88

88

Cornelis Christiaan Dommershuizen

(Utrecht 1842 - Den Haag 1928)

The Mound Tower, canal scene Amsterdam

Gesigeneerd en gedateerd 1894 l.o.

Gesigeneerd, getiteld en gedateerd 1894 *The Hague* verso

Olieverf op doek, 67.3 x 52.9 cm

Herkomst:

- Frank S. Schwarz & son, Philadelphia (inv.no. P.I.#169)

- Particuliere collectie, Nederland

€ 3.000 - 5.000

89

89

Johannes Bosboom

(Den Haag 1817 - 1891)

Trier (In de hoofdkerk te Trier)

Gesigeneerd l.o. en getiteld r.o.

Aquarel, krijt en gouache op papier, 49.5 x 37.9 cm

N.B.:

Deze aquarel betreft een studie voor het befaamde schilderij *In de Hoofdkerk te Trier* vervaardigd in 1871, welke in datzelfde jaar werd tentoongesteld in Amsterdam. Over dit kapitale werk, liefkozend door publiek en de kunstenaar 'Grote Trier' genoemd, schreef Bosboom: "Van mijn kerken op groote schaal, vermeen ik dat de 'Hoofdkerk te Trier (in 71 voor mijn later overl. Vriend Dr. Hacke van Mijnden vervaardigd) de Kroon spant." De kunstenaar was niet enkel zelf vol lof over zijn lieveling, maar ook befaamd kunstcriticus G.H. Marius

(1854-1919) schreef dat het werk kon worden beschouwd "... als het meesterwerk onder zijn olieverfschilderijen. Geen van die kerkinterieurs geeft die eenheid, in geen is de compositie zóó samengevat, in nauwelijks één is hij zóó zeker, is het licht zóó economisch en in geen van alle heeft Bosboom zóó het grootsche, het monumentale weten te geven als hier ... hoe meesterlijk is hier de eenheid tusschen kleur en lijn-constructie, hoe dringt de schilder door in den bouw, hoe diepzinnig wordt hij onder den indruk van de grootsche somberheid van dit kerk-interieur. Hierin, en in de verbeeldingskracht, in den warmen toon, in de diepste kleur, heeft Bosboom een hoogtepunt bereikt, dat hij in een groot schilderij nauwelijks overtroffen heeft. Dit stuk is wel datgene, waarin hij veel van zijn verlangens vervuld zag." Dit werk wordt dan ook alom als het hoogtepunt in het oeuvre van Bosboom beschouwd.
€ 3.000 - 4.000

90

90

Johannes Bosboom

(Den Haag 1817 - 1891)

Kerkgangers tijdens de mis in de Domkerk van Trier

Gesigeneerd met initialen l.o.

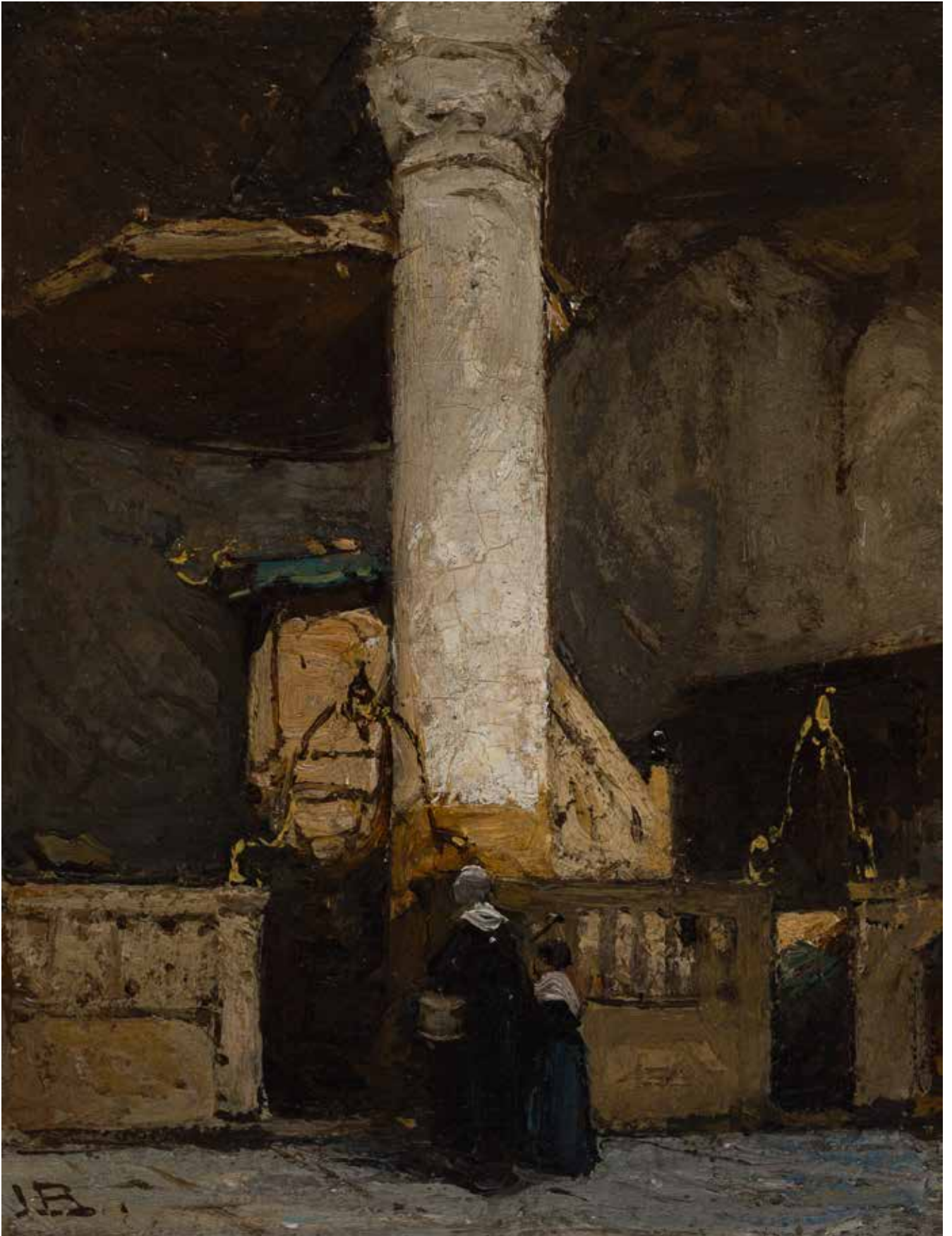
Olieverf op paneel, 19 x 15 cm

N.B.:

De Domkerk van Trier is de kathedraal van Trier en de oudste bisschopskerk van Duitsland. Deze kerk gaat in de kern terug

op een Romeinse basilica, die vanaf 326 AD werd gebouwd in opdracht van de Romeinse keizer Constantijn de Grote. In de elfde eeuw kreeg de Domkerk zijn huidige west façade, opgetrokken in Salische bouwstijl. Een grootformaat schilderij met hetzelfde onderwerp bevindt zich in de collectie van Rijksmuseum Twenthe te Enschede (inv.no. 0393), beter bekend als 'de Grote Trier'.

€ 3.000 - 4.000

92

91

Johannes Bosboom

(Den Haag 1817 - 1891)

Vrouw en kind bij de preekstoel in de Noorderkerk te Hoorn

Gesigeneerd met initialen l.o.

Olieverf op paneel, 18.4 x 14.3 cm

Herkomst:

- Kunsthandel R. Polak, Den Haag
- Particuliere collectie, Nederland

Literatuur:

Drs. ing. C.H. Dinkelaar & drs. D.L. Kaatman, *Johannes Bosboom (1817 - 1891), Schilder van licht, schaduw en kleur*, Rokin Art Press B.V., Laren, 1999, pag. 143, cat.no. KN 18-3 (afb.)

€ 2.500 - 3.500

92

Johannes Bosboom

(Den Haag 1817 - 1891)

Kerkinterieur met figuren

Gesigeneerd l.o.

Aquarel op papier, 28.3 x 20.5 cm

Herkomst:

- Kunsthandel C.M. van Gogh, Amsterdam
- Particuliere collectie, Parijs

€ 700 - 900

93

94

95

96

93

Martin Monnickendam

(Amsterdam 1874 - 1943)

Het Palazzo Prosperi te Ferrara

Gesigeneerd en gedateerd 1938 r.o.

Geannoteerd verso

Aquarel en krijt op papier, 39.4 x 27.4 cm

Literatuur:

Mr R.J.C. van Helden, *Catalogus Martin Monnickendam 1874-1943 Deel II*, Waanders uitgevers, Zwolle, 2009, pag.

899, no. 87, inv.no. 38-0130 (afb.)

N.B.:

Wij danken Mr R.J.C. van Helden voor zijn hulp bij het catalogiseren van dit lot.

€ 800 - 1.200

94

Jan Hendrik Weissenbruch

(Den Haag 1824 - 1903)

Noorden

Gesigeneerd l.o.

Aquarel op papier, 21.6 x 12.9 cm

€ 800 - 1.200

97

95

Marius Bauer

(Den Haag 1867 - Amsterdam 1932)

Beeld in het Louvre

Gesigneerd met initialen l.o.

Krijt op papier, 33.3 x 25.6 cm

€ 500 - 800

96

Marius Bauer

(Den Haag 1867 - Amsterdam 1932)

Fontein met duiven

Gesigneerd l.o.

Aquarel, krijt en gouache op karton, 46.8 x 29.2 cm

Herkomst:

- Kunsthandel E.J. van Wisselingh & Co., Amsterdam (inv.no. 3952)

- Via vererving naar de huidige eigenaar

€ 800 - 1.500

97

Marius Bauer

(Den Haag 1867 - Amsterdam 1932)

Constantinopel

Gesigneerd r.o.

Olieverf op doek, 40.7 x 60.5 cm

Herkomst:

- Kunsthandel E.J. van Wisselingh & Co, Amsterdam (inv.no. 3083 x)

- Particuliere collectie, Nederland

€ 3.000 - 5.000

DE HAAGSE SCHOOL

Halverwege de 19de eeuw werkten een aantal gelijkgestemde kunstenaars in en rondom Den Haag. Zij beoogden de werkelijkheid realistisch weer te geven en zetten zich daarmee af tegen de romantische traditie in de Hollandse schilderkunst die de werkelijkheid idealiseerde. Ook de techniek brak met de punctuele precisie van de romantiek, zij werkten met losse penseelstreken. Deze stroming kennen wij als 'De Haagse School' en bestond uit schilders als Jozef Israëls (1824-1911), de gebroeders Jacob en Willem Maris, Willem Roelofs (1822-1897), Constant Gabriël (1828-1903), Hendrik Willem Mesdag (1831-1915) en Anton Mauve. Kenmerkend was dat die weergave tevens een spiegel probeerde te zijn van de gemoedstoestand van de kunstenaar. Ze bewonderden de Franse kunstenaars van de School van Barbizon, die net als zij zoveel mogelijk in de open lucht werkten. De onderwerpen die ze kozen waren typisch 'Hollands': polders, rivierlandschappen, koeien, schapen, molens, visserstafereien, bomschuiten en bovenal: grote wolkenpartijen. De weergave van het licht en de atmosfeer stond centraal. Aanvankelijk was het kleurgebruik van de Haagse School vrij somber, met een zekere nadruk op grijze tinten; reden waarom ze ook wel de 'grijze school' werd genoemd. In navolging van de Impressionisten werd het kleurgebruik lichter en de verftoets lossere. Een aantal jongere schilders sloeg na 1885 nieuwe, meer modernistische richtingen in. Een 'nabloei' van Haagse School zou echter nog tot ver in de twintigste eeuw doorwerken in de stemmingsvolle realistische stijl van hun voorgangers.

De Nederlandse schilderkunst in de eerste helft van de negentiende eeuw was door de bank genomen traditioneel en conservatief. Op de Nederlandse kunstacademies gold de zeventiende-eeuwse Hollandse schilderkunst nog steeds onomstreden als de absolute norm. Daarnaast waren er merkbaar invloeden overgewaaid vanuit de Duitse romantiek, die zich vooral kenmerkte door een idealisering van het landschap. Internationaal telde de Nederlandse schilderkunst amper mee, er was nauwelijks sprake van enige vernieuwing.

Rond 1850 ontstond echter een toenemende behoefte aan nieuwe impulsen, gekoppeld aan een ontvankelijke houding bij jonge kunstenaars. Diversen van hen trokken naar het buitenland ter voltooiing van hun opleiding. Daarbij kenterde de traditionele gerichtheid op Duitsland en ontstond er een toenemende interesse voor de Franse schilderkunst. Met name een aantal jonge kunstschilders uit Den Haag en omgeving trokken zuidwaarts, meer in het bijzonder Jozef Israëls en Willem Roelofs, korte tijd later gevolgd door Anton Mauve en de broers Jacob en Willem Maris. Israëls en Roelofs hadden rond 1850 in Brussel kennisgemaakt met het werk van de schilders van de School van Barbizon, met als voornaamste leden Théodore Rousseau (1812-1867), Jean-Baptiste Camille Corot (1796-1875), Charles-François Daubigny (1817-1878) en Jean-François Millet (1814-1875). Beiden maakten in die periode ook zelf een aantal studiereizen naar Barbizon. In de plaatselijke herberg van Ganne maakten ze kennis met de Franse schilders daar, brachten er gezamenlijk lange avonden door en deden er nieuwe ideeën op.

De belangrijkste gewaarwording van de Nederlandse schilders die naar Barbizon reisden was dat hun Franse collega's het landschap niet gebruikten in een geïdealiseerde vorm, zoals in de romantiek, die vooral werkte op het effect en de grootsheid van de natuur tot uitdrukking wilde brengen. Gestreefd werd daarentegen naar een realistische weergave die tevens een spiegel probeerde te zijn van de gemoedstoestand van de kunstenaar bij het aanschouwen ervan. De compositie en het lijnenspel kregen een centrale plaats in het werken. Nieuw was ook het schilderen in de open lucht (observatie ter plaatse) en de relatief losse penseelvoering. Veel aandacht was er voor licht en atmosfeer. Voor Hollandse begrippen uit die tijd betekende dit alles een radicaal andere zienswijze.

Ook de kunsthandel speelde een belangrijke rol. Diverse werken van de Barbizonschilders werden des tijds ook al te koop aangeboden in vooruitstrevende Haagse en Amsterdamse galerieën en werden er enthousiast ontvangen. De verkoop liep uitstekend en onder een aantal patriciërs en opkomende industriëlen - onder wie Hendrik Willem Mesdag - ontstond zelfs verzamelwoede. De kennismaking met de Barbizon-werken leidde spoedig tot nieuwe impulsen in de Nederlandse schilderkunst.

In navolging van de schilders van de School van Barbizon trokken rond 1860 ook in Nederland plotseling groepen kunstschilders, met name uit Den Haag en omgeving, 'naar buiten' om er te werken in de vrije natuur in de zomerperiodes. Het eerste oord waar zich een heuse kolonie vormde was Oosterbeek, een boerendorp in de heuvelachtige omgeving aan de Veluwezoom bij Wolfheze, met veel zwaar geboomte. Kunstschilder Johannes Bilders (1811-1890) en met name zijn zoon Gerard (1838-1865) pionierden er al vanaf 1857 met het werken in de open lucht. Een belangrijk ontmoetingspunt werd het landgoed 'De Hemelsche Berg' van schrijver en mecenas Jan Kneppelhout (1814-1885), die regelmatig opleidingen en studiereizen van jonge kunstenaars bekostigde. Tot de schilders die rond de jaren 1860-1870 in Oosterbeek werkten en elkaar daar verder beïnvloedden, behoorden Willem Roelofs, Constant Gabriël, Hendrik Willem Mesdag, Anton Mauve, de gebroeders Maris (Jacob, Willem en Matthijs) en Jan de Haas (1810-1856). Ook Philip Sadée (1837-1904), Frederik Hendrik Kaemmerer (1839-1902) en Bernard Blommers kon men er regelmatig tegenkomen. Ze gingen er op zoek naar de 'stemming in de natuur', naar de indruk die het landschap op henzelf maakte. Gerard Bilders verwoordde het als volgt: 'Het is mijn doel niet, een koe te schilderen om de koe, noch een boom om den boom; het is om door het geheel een indruk te weeg te brengen, dien de natuur somtijds maakt'.

Samen met Jan Hendrik Weissenbruch (1824-1904), Adolph Artz (1837-1890), Jozef Israëls en - hoewel geen landschapschilder - Johannes Bosboom, zouden genoemde schilders later gerekend worden tot de eerste generatie Haagse School. Oosterbeek werd in die tijd wel het Hollandse Barbizon genoemd. Critici gebruikten later wel de omschrijving 'ridders van het grijs' voor de stijl waarin ze werkten. Opvallend was de typisch Hollandse aandacht voor grote lichten. Kenmerkend werd uiteindelijk vooral de grijze

tonaliteit en vaak nevelige sluiertechniek in de landschappen, die voor een enigszins sombere uitstraling zorgde. Die grauweheid zou uiteindelijk het handelsmerk worden voor de Haagse School. Een nieuw realisme met een typisch Hollandse ondertoon: nuchter, met een groot gevoel voor ruimte.

Hoewel er duidelijk ook lijnen te trekken zijn naar de oud-Hollandse meesters, was het essentieel anders dan de barokke en classicistische schilderkunst zoals die op de toenmalige academies werd onderwezen. Aan de Haagse Kunstacademie werd het dan ook zonder pardon afgewezen. De kunstkritiek uit die dagen moedigde de belangstelling voor het 'gekleurde grijs' al evenmin aan: Matthijs Maris moest zijn 'grauwe bril' maar eens afzetten en Anton Mauve kreeg het commentaar dat zijn oog met een rouwfloers bedekt was. Van somberheid was echter geen enkele sprake bij de jonge kunstschilders zelf. De correspondentie tussen bijvoorbeeld Anton Mauve en Willem Maris getuigde van groot enthousiasme voor de gezamenlijke zwerftochten en het buiten schilderen. De vriendschappen die er werden gesloten bleken veelal voor het leven en legden de basis voor de onderlinge samenhang binnen de geleerden van de uiteindelijke Haagse School.

Rond 1870 begon de eerste generatie Haagse Scholers voor het eerst waardering en succes te krijgen. Een belangrijke rol daarbij was opnieuw weggelegd voor de Haagse kunsthandel, die na 1865 explosief groeide en voor die tijd erg progressief genoemd kon worden. De Franse kunsthandel Goupil opende er een dependance en had er decennialang een leidende rol. Ook 'Cent' van Gogh, een oom van Vincent van Gogh, dreef er een kunsthandel, welke deels als filiaal van Goupil fungeerde. De aanwezigheid van relatief veel vermogende particuliere verzamelaars die daadwerkelijk bereid waren kunst te kopen (onder wie ook leden van het Koninklijk Huis), droeg daar sterk aan bij. Daarenboven werden veel werken van de Haagse Scholers ook verkocht aan verzamelaars en handelaars in Engeland (via een Londens filiaal van kunsthandel Van Wisselingh), de Verenigde Staten en Canada, een trend die nog jaren zou aanhouden. Verder valt te wijzen op de organisatie van grote internationale tentoonstellingen in tal van grote Europese steden, zoals die indertijd met grote regelmaat plaatsvonden. In 1873 nam een grote delegatie Nederlandse kunstschilders deel aan de wereldtentoonstelling in Wenen en oogstte daar veel lof. Ook op de Parijse salon en de Biënnale in Venetië, kregen ze bijval, in het bijzonder de gebroeders Maris en Jozef Israëls. Israëls was in het buitenland met name ook populair door de zichtbare verwantschap van zijn werk met dat van Rembrandt van Rijn, die een belangrijke inspiratiebron voor hem was, meer in het bijzonder in het gebruik van lichteffecten. Jacob Maris werd beïnvloed door het werk van Jacob van Ruisdael.

Na de buitenlandse successen haakte ook de Nederlandse pers voorzichtig aan met meer positieve kritieken. Een markerend moment was een recensie uit 1875 van de vooraanstaande criticus Jacques van Santen Kolff (1848-1896) in de Banier. Van Santen Kolff schreef over een 'nieuwe ultraradicaler beweging in de schilderkunst'. Hij noemde deze beweging 'Haagse School', voornamelijk omdat de meeste

leden uit die stad afkomstig waren, waarmee de beweging definitief haar eigen naam kreeg. De Haagse School, aldus Van Santen Kolff, 'inspireerde zich op de werkelijkheid, wilde louter een stemming weergeven en vond het belangrijk een stemming aan te geven'.

Den Haag zelf groeide in die dagen uit tot een heuse kunstenaarsstad. Niet alleen de levendige kunsthandel, maar ook de actieve kunstenaarsvereniging Pulchri Studio speelde daarbij een belangrijke rol. Daarnaast was de stad een uitstekende plaats voor het opzoeken van de favoriete stekjes. De zee was nabij, het platteland en de polders nog eenvoudig (en door de aanleg van de spoorwegen ook steeds sneller) bereikbaar.

Eind jaren 1870 nam het aantal kunstschilders die schilderden in de stijl van de Haagse School hand over hand toe, nu niet meer alleen in Den Haag maar nadrukkelijk ook in Amsterdam. Nieuwe schildersdorpen ontstonden, onder andere in Laren, waar de rechtstreeks met de Haagse School verwante Larense School ontstond. Ook Blaricum, Nunspeet en Kortenhoef waren in trek. Veel kunstenaars uit Den Haag zouden zich uiteindelijk ook definitief in die plaatsen vestigen, op de vlucht voor de verstedelijking en opkomende industrialisering, op zoek naar het landelijke waarvan ze voorvoelden dat het aan het verdwijnen was.

Overigens vond na 1875 ook nadrukkelijk een verbreding plaats van de thematiek waarvoor werd gekozen: stond eerder nog voornamelijk het landschap centraal, nu schilderden ze ook boereninterieurs, portretten, figuurstudies en bovenal zeegezichten, strandscènes en visserstaferelen.

In de jaren 1875-1885 tekende zich een opvallende verandering af in de techniek van schilderen bij de Haagse Scholers. Steeds meer werd de manier van schilderen belangrijker dan het onderwerp zelf. 'Ik schilder geen koeien maar lichtreflecties', zei Willem Maris ooit over een van zijn veestukken. [16] De kunstenaars hadden het over 'breed schilderen': met lange, brede verfstreken werden de struiken en wolken, de gezichten en handen vastgelegd. Met pasteuze toetsen werd de nadruk nog sterker dan voorheen gelegd op de atmosfeer. Het palet bleef daarbij tonaal en gedempt, op het monotone af.

Rond 1885 trad een nieuwe groep jonge kunstschilders naar voren, vrijwel allen geboren na 1850, veelal geschoold in Den Haag of door leden van de Haagse School, die de trend van vernieuwing op een veel radicalere wijze voortzette. Met name George Hendrik Breitner, Willem de Zwart en Isaac Israëls (de zoon van Jozef), die met hun vroege werk nog tot de Haagse School werden gerekend, braken met het atmosferisch realisme van hun voorgangers en kozen uiteindelijk wél onomwonden en volledig voor het impressionisme. Qua thematiek viel op dat zij hun aandacht verlegden van het landelijke naar de stad en het moderne leven, dat door hun leermeesters altijd was gemeden. Vanaf ca. 1890 verhuisden Breitner en Isaac Israëls naar Amsterdam, waar ze de grondslag legden voor wat het Amsterdams Impressionisme zou gaan heten. Hun atmosferische wortels in het Haags realisme echter, zouden altijd duidelijk herkenbaar blijven.

98

98

Bernardus Johannes Blommers

(Den Haag 1845 - 1914)

Moeder en kind

Gesigneerd r.o.

Olieverf op paneel, 49 x 37.8 cm

N.B.:

Een voorstudie in aquarel op papier bevindt zich in de collectie van Stichting Historische Verzamelingen van het huis Oranje-Nassau Den Haag (inv. no. AL/64-23).

€ 3.000 - 5.000

99

100

99

Albert Neuhuys

(Utrecht 1844 - Locarno 1914)

Interieur met wieg

Gesigeneerd l.o.

Olieverf op doek, 50.1 x 60 cm

Herkomst:

Particuliere collectie, Nederland

Tentoonstelling:

Stedelijk Museum, Schiedam, *Schilderijen uit de 17de, 18de**19de en 20ste eeuw der Nederlandse School*, 22 december

1951 - 13 januari 1952

€ 2.000 - 4.000

100

Albert Neuhuys

(Utrecht 1844 - Locarno 1914)

De Enkhuizer Courant

Gesigeneerd en gedateerd 95 r.o.

Aquarel en gouache op papier op karton, 57 x 66.7 cm

Herkomst:

Particuliere collectie, Nederland

N.B.I.:

Hier afgebeeld zijn Willem Tensen en zijn moeder. Tensen was niet alleen eigenaar en kastelein van een café in Schellinkhout, tevens richtte hij in 1899 de kolfvereniging 'Sta Vast' op in dit dorp dat vlakbij Enkhuizen ligt. In 1886 won Tensen het eerste Nederlands kampioenschap kolven, waarmee hij 100 gulden verdiende.

N.B.II:

Het gelijknamige werk in olieverf op doek bevindt zich in de collectie van het Stedelijk Museum Amsterdam (object no. A57).

€ 1.000 - 2.000

101

102

101

Mathias Joseph Alten

(Gusenburg 1871 - Grand Rapids 1938)

Dutch girl

Gesigneerd en geannoteerd Voorburg r.o.

Olieverf op doek, 51.2 x 40.1 cm

Herkomst:

- Galerie La Couronne d'Or, Parijs

- Particuliere collectie, Parijs

€ 1.000 - 2.000

102

Johannes Jacobus Paling

(Amsterdam 1844 - Laren (NH) 1892)

Voedertijd

Gesigneerd r.o.

Olieverf op doek, 71.4 x 55.6 cm

€ 700 - 900

103

104

105

103

Hendrik Willebrord Jansen

(Nijmegen 1855 - Zeist 1908)

Wasdag

Gesigneerd r.o.

Olieverf op schilderskarton, 41.9 x 60 cm

€ 1.000 - 2.000

104

Jacob Maris

(Den Haag 1837 - Karlsbad 1899)

Drie molens aan een vaart

Gesigneerd r.o.

Olieverf op doek, 25.9 x 39.5 cm

Herkomst:

- Kunsthandel C. Basters Czn., Rotterdam

- Particuliere collectie, Nederland

€ 600 - 1.000

105

Willem Maris

(Den Haag 1844 - 1910)

Polderlandschap met eenden aan de waterkant

Gesigneerd r.o.

Olieverf op doek, 44.8 x 34.7 cm

Herkomst:

- François Buffa & Fils, Amsterdam

- Particuliere collectie, Nederland

€ 2.000 - 4.000

106

106

Jacob Maris

(Den Haag 1837 - Karlsbad 1899)

De Brug

Gesigneerd l.o.

Olieverf op doek, 43 x 78.4 cm

Herkomst:

- Kunsthandel R. Polak, Den Haag

- Particuliere collectie, Amsterdam

N.B.:

Twee sterk gelijkende schilderijen door Jacob Maris bevinden zich in de collectie van het Rijksmuseum Amsterdam, waarvan één getiteld *Houten brug over een vaart bij Rijswijk* uit 1878 en de ander *De brug* uit circa 1879. Ook in The Frick Collection te New York bevindt zich een latere versie van dit werk genaamd *The Bridge* uit 1885. Maris was zelf ook bijzonder tevreden met de compositie, daar hij de ets *Vaart met brug* uitbracht met deze voorstelling - uiteraard in spiegelbeeld.
€ 4.000 - 5.000

107

107

Louis Apol

(Den Haag 1850 - 1936)

Winters polderlandschap met ondergaande zon

Gesigneerd r.o.

Olieverf op doek op paneel, 19.4 x 35.6 cm

€ 1.800 - 2.400

108

Louis Apol

(Den Haag 1850 - 1936)

Hollands polderlandschap in de winter met man en paard bij molen

Gesigneerd l.o.

Olieverf op paneel, 28.1 x 22.1 cm

Herkomst:

Particuliere collectie, Nederland

€ 6.000 - 8.000

109

110

109
Jan Hillebrand Wijsmuller
 (Amsterdam 1855 - 1925)
Huiswaarts bij avondrood
 Gesigneerd r.o.
 Olieverf op doek, 36.8 x 59 cm
 € 1.500 - 2.500

110
Jan Hillebrand Wijsmuller
 (Amsterdam 1855 - 1925)
Molens op de Zaanse Schans
 Gesigneerd r.o.
 Olieverf op doek, 68.1 x 100.1 cm
 Herkomst:
 - Veiling Christie's Amsterdam, 16 januari 2007, lot 78
 - Particuliere collectie, Duitsland
 € 1.500 - 2.500

111

111

Jan Hillebrand Wijsmuller

(Amsterdam 1855 - 1925)

Bij de sluis in de winter

Gesigneerd r.o.

Olieverf op doek, 69.6 x 99.9 cm

Herkomst:

- Kunsthandel R. Polak, Den Haag
- Particuliere collectie, Nederland

Tentoonstelling:

Stadsmuseum Woerden, *Echte winters. Nederlandse landschapschilders 1875-1940*, 13 december 2003 - 7 maart 2004

€ 4.000 - 5.000

112

114

112

Evert Moll

(Voorburg 1878 - Den Haag 1955)

Zicht op de Leuvehaven, Rotterdam

Gesigeneerd r.o.

Olieverf op doek, 40.5 x 60.4 cm

€ 800 - 1.200

113

Willem Bastiaan Tholen

(Amsterdam 1860 - Den Haag 1931)

Noordzee

Gesigeneerd l.o.

Olieverf op doek, 42.9 x 66.1 cm

Herkomst:

- Collectie Jan Michiel Pieter Glerum, Amsterdam

- Particuliere collectie, Nederland

N.B.:

Geregistreerd bij het RKD - Instituut voor Nederlandse Kunst-
geschiedenis te Den Haag onder nummer 245324, getiteld*Bootje op het water.*

€ 600 - 1.000

113

115

114

David Schulman

(Hilversum 1881 - Laren (NH) 1966)

Haventje

Gesigeneerd l.o.

Olieverf op doek, 38.5 x 49.7 cm

€ 800 - 1.200

115

Hobbe Smith

(Witmarsum 1862 - Amsterdam 1942)

Kop Handelskade

Gesigeneerd r.o.

Getiteld en genummerd 16 op etiket verso

Olieverf op doek, 31.3 x 43.4 cm

Herkomst:

Collectie Pon, Nederland

N.B.:

Hoogstwaarschijnlijk betreft het een gezicht op de Kop van
de Oostelijke Handelskade met het Meteorologisch Instituut,
Amsterdam.

€ 600 - 1.000

116

117

116

Johannes Jacobus Antonius Hilverdink

(Amsterdam 1837 - 1884)

Schepen voor de kust op een zomerse dag

Gesigneerd r.o.

Olieverf op doek, 80.7 x 110.4 cm

€ 2.000 - 4.000

117

Jacob Willem Gruijter

(Amsterdam 1856 - Egmond aan Zee 1908)

Bomschuit in de branding

Gesigneerd r.o.

Olieverf op doek, 70.4 x 95.5 cm

€ 1.000 - 3.000

118

118

Evert Jan Ligtelijn

(Amsterdam 1893 - Laren 1975)

Gezicht op de Vecht met buitenplaats Rupelmonde te Nieuwersluis op de achtergrond

Gesigeneerd en gedateerd 1921 r.o.

Olieverf op doek, 90.8 x 120.1 cm

Herkomst:

- Kunsthandel Rococo, Ulestraten

- Particuliere collectie, Nederland

N.B.:

Rumpelmonde ligt aan de westkant van de Vecht, even ten zuiden van Nieuwersluis en wordt omgeven door een 19e eeuwse landschapspark. Het buiten werd gesticht door de Vlaming A. van Ghesel, die het, in heimwee, vernoemde naar de Vlaamse stad Rumpelmonde. In den beginne gebouwd als sobere herenhofstede, maar in 1768, onder eigenaar Jacob Bethon, verfraaid in Lodewijk XIV en XV-stijl tot 'paleis'. Het huis is een van de mooiste voorbeelden van buitens aan de Vecht, wat ook opgemerkt werd door verschillende kunstenaars. Zo legden Jan Hillebrand Wijsmuller (1855-1925) en Nicolaas Bastert (1859-1934) de rivier en haar oevers met daarop deze parel vast, maar niemand wist dat zo raak te doen als Evert Jan Ligtelijn.

€ 1.000 - 2.000

119

119

Evert Jan Ligtelijn

(Amsterdam 1893 - Laren 1975)

Curacao

Gesigneerd r.o. en getiteld l.o.

Olieverf op board, 50 x 40 cm

N.B.:

Ligtelijn werkte niet alleen in het Hollandse landschap en langs de Vecht, maar ondernam ook enkele verre reizen. Hij vereeuwigde onder meer de Canarische Eilanden, Colombia, Suriname en, als een van de weinige kunstenaars, Aruba en Curaçao.

€ 1.000 - 1.500

120

121

120

Theo van Hoytema

(Den Haag 1863 - 1917)

Maneschijn

Gesigneerd en gedateerd 90 r.o.

Gesigneerd en getiteld verso

Gesigneerd op spieraam

Olieverf op doek, 36.6 x 48.8 cm

€ 800 - 1.200

121

Henri Heyligers

(Batavia 1877 - Nice 1967)

Bij de tulpenvelden

Gesigneerd r.o.

Olieverf op doek, 35.2 x 54.1 cm

Herkomst:

- Veiling Van Ham Kunstauktionen, Keulen, 18 november 2011, lot 386

- Particuliere collectie, Nederland

€ 800 - 1.200

122

122

Jacob Maris

(Den Haag 1837 - Karlsbad 1899)

Figuren en bomschuiten op het strand

Olieverf op paneel, 9.9 x 27.3 cm

Herkomst:

Veiling Christie's Amsterdam, 8 september 2009, lot 235

€ 1.200 - 1.800

123

Franz Courtens

(Dendermonde 1850 - Brussel 1943)

Bords de la Zan (Matin)

Gesigineerd r.o.

Olieverf op doek, 216.9 x 179.1 cm

Herkomst:

- Collectie mevrouw Krupp, Essen (1893)
- Collectie mevrouw Leemans, Frankrijk
- Kunsthandel Kupperman, Amsterdam
- Veiling Christie's Amsterdam, 21 april 2004, lot 195
- Particuliere collectie, Nederland
- Veiling AAG, Amsterdam, 7 mei 2013, lot 39
- Particuliere collectie, Nederland

Literatuur:

- G. Eekhoud, *F. Courtens*, Onze Kunst, 2e halfjaar 1902, pag. 1-12 (afb.)- G. van Zype, *Franz Courtens*, Brussel, 1908, pag. 98

Tentoonstelling:

Museum Kempenland, Eindhoven, *Koeien bij de vleet*, 7 juli - 2 september 2001, pag. 34, cat.no. 66 (afb.)

€ 15.000 - 20.000

124

125

126

127

124

Geo Poggenbeek

(Amsterdam 1853 - 1903)

Houthakker in boslandschap

Gesigneerd r.o.

Olieverf op doek, 47.1 x 72.6 cm

€ 700 - 900

126

Cornelis Kuijpers

(Gorinchem 1864 - Soest 1932)

Houthakkers bij de bosrand

Gesigneerd en gedateerd 1918 l.o.

Olieverf op doek, 44.7 x 76.6 cm

€ 700 - 900

125

Johannes Frederik (John) Hulk II

(Amsterdam 1855 - Vreeland 1913)

Bladschot op de haas

Gesigneerd r.o.

Olieverf op doek, 60 x 87.5 cm

€ 800 - 1.200

127

Jan Toorop

(Poerworedjo 1858 - Den Haag 1928)

Bersen met de hond

Gesigneerd r.o.

Aquarel, krijt en inkt op papier, 16.5 x 24.9 cm

€ 800 - 1.200

128

129

128

August Ritter von Pettenkofen
 (Wenen 1822 - 1889)
Hongaarse huifkar (olieverfschets)
 Met kunstenaarsstempel l.o.
 Olieverf op doek, 24.1 x 39.4 cm
 € 800 - 1.200

129

Gerard Delfgauw
 (Monster 1882 - Rijswijk 1947)
Een zomerse dag op het erf
 Gesigneerd r.o.
 Olieverf op doek, 50.1 x 70.2 cm
 € 700 - 900

130

130

George Hendrik Breitner

(Rotterdam 1857 - Amsterdam 1923)

De Stortbui (ca. 1882)

Gesigeneerd l.o.

Olieverf op paneel, 18.4 x 32.4 cm

Herkomst:

- Collectie J.P. van der Schelde, Rotterdam (1902)
- Kunsthandel Frans Buffa & Zonen, Amsterdam (inv.no. 1040)
- Collectie A.C. van Ommen van Guylik, Laren
- Particuliere collectie, Nederland

Tentoonstelling:

- Academie voor Beeldende Kunsten, Rotterdam, *Schilderijen Oude en Moderne Meesters*, 24 - 31 december 1902, no. 17
- Gemeente Museum voor Moderne Kunst, Den Haag, *Breitner Tentoonstelling*, 10 november - 9 december 1928, cat. no. 33
- Palais des Beaux-Arts, Brussel, *Exposition Breitner*, januari - februari 1932, cat.no. 23

- Stedelijk Museum Amsterdam, *Breitner: Ingericht door de Gemeente Amsterdam*, 10 juni - 1 augustus 1933, no. 164
- Stedelijk Museum Amsterdam, *Breitner en Amsterdam*, 26 september - 3 november 1947, no. 10

- Verso zijn twee etiketten aanwezig van de Gemeente Musea van Amsterdam met, respectievelijk, no. 133 en no. 125.

N.B.I:

Geregistreerd bij het RKD - Instituut voor Nederlandse Kunstgeschiedenis te Den Haag onder nummer 104579.

N.B.II:

In de catalogi van de tentoonstellingen in 1928 en 1932 staat dit schilderij als volgt beschreven:

Op de heide geheel links een groep ruiters. In het midden een officier te paard. De bui komt van links op; rechts lichte lucht.

€ 3.000 - 5.000

131

132

131

Willem G.F. Jansen

(Harlingen 1871 - Blaricum 1949)

De turfsteeker

Gesigneerd r.o.

Olieverf op doek, 60.8 x 100.6 cm

Herkomst:

- Veiling Ritchie's Auctioneers, Toronto, 4 december 1997, lot 4053
  - Particuliere collectie
  - Veiling Sotheby's, Amsterdam, 28 april 1998, lot 228
  - Particuliere collectie, Nederland
- € 1.500 - 2.500

132

Willem G.F. Jansen

(Harlingen 1871 - Blaricum 1949)

Schepen bij de brug

Gesigneerd l.o.

Olieverf op doek, 96.1 x 65.7 cm

Herkomst:

- Kunsthandel R. Polak, Den Haag
  - Particuliere collectie, Nederland
- € 2.500 - 3.500

133

134

135

136

133

Adriaan Johannes Groenewegen

(Rotterdam 1874 - Horn 1963)

Hollands weidegezicht met melkende boer bij zijn koeien, een stad in de verte

Gesigeneerd r.o.

Aquarel op papier, 25.5 x 35.6 cm

€ 750 - 1.000

135

Adriaan Johannes Groenewegen

(Rotterdam 1874 - Horn 1963)

Het melken van de koeien in het weiland

Gesigeneerd r.o.

Aquarel op papier, 24.9 x 35.2 cm

€ 800 - 1.200

134

Adriaan Johannes Groenewegen

(Rotterdam 1874 - Horn 1963)

De melkbocht

Gesigeneerd l.o.

Aquarel op papier, 30.3 x 39.7 cm

€ 700 - 1.000

136

Adriaan Johannes Groenewegen

(Rotterdam 1874 - Horn 1963)

Huiswaarts

Gesigeneerd r.o.

Aquarel op papier, 18.6 x 28.3 cm

€ 600 - 1.000

137

137

Anton Mauve

(Zaandam 1838 - Arnhem 1888)

Huiswaarts

Gesigeneerd r.o.

Olieverf op doek, 64.2 x 54 cm

Herkomst:

- Veiling Sotheby's, Londen, 25 november 1981, lot 95
  - Particuliere collectie, Verenigd Koninkrijk
  - Veiling Bonhams, Londen, 21 januari 2015, lot 79
  - Particuliere collectie, Nederland
- € 8.000 - 12.000

138

139

140

138

Constant Artz

(Parijs 1870 - Soestdijk 1951)

Eenden bij berkenbomen aan de oever

Gesigneerd l.o.

Olieverf op paneel, 20.7 x 30.1 cm

Herkomst:

Particuliere collectie, Nederland

€ 800 - 1.200

139

Constant Artz

(Parijs 1870 - Soestdijk 1951)

Eenden met kuikens aan de waterkant

Gesigneerd l.o.

Olieverf op doek op board, 40.1 x 60.3 cm

€ 1.000 - 2.000

140

Willem Steelink jr.

(Amsterdam 1856 - Voorburg 1928)

Grazende schapen bij knotwilgen

Gesigneerd r.o.

Aquarel op papier, 26.4 x 56.4 cm

€ 800 - 1.200

141

142

141
Cornelis Raaphorst
 (Nieuwkoop 1875 - Wassenaar 1954)
Vijf kittens in weelde
 Gesigneerd l.o.
 Olieverf op doek, 50.7 x 70.7 cm
 € 1.500 - 2.000

142
Cornelis Raaphorst
 (Nieuwkoop 1875 - Wassenaar 1954)
Drie kittens in touw
 Gesigneerd l.o.
 Olieverf op doek, 24.3 x 30.3 cm
 € 1.000 - 1.500

143

143

Henriette Ronner-Knip

(Amsterdam 1821 - Elsene 1909)

Kittens spelend met de prullenmand

Gesigeneerd l.o.

Olieverf op schilderskarton, 25.7 x 34.4 cm

Herkomst:

Particuliere collectie, Nederland

Tentoonstelling:

Kattenkabinet Amsterdam, *Salonkatjes en Pronkpoezen van Henriette Ronner-Knip*, 10 december 1991 - 9 maart 1992

€ 4.000 - 6.000

144

144

Henriette Ronner-Knip

(Amsterdam 1821 - Elsene 1909)

De kleine vriend

Gesigneerd en gedateerd 93 l.b.

Olieverf op paneel, 16.3 x 21.8 cm

Herkomst:

Particuliere collectie, Nederland

€ 8.000 - 12.000

HET GEHEIM VAN DE LIJST

Een schilderijlijst kan een werk maken of breken, toch is het belang van de eenheid van schilderij en lijst voor lange tijd ondergewaardeerd geweest.

Als je naar de schoonheid van schilderijlijsten kijkt, is het moeilijk te geloven dat slechts drie decennia geleden handelaren en musea lijsten gewoonweg weggaven. Schilderijen in de oorspronkelijke lijst zijn dan ook zeldzaam. Door de handel en het wisselen van lijsten, naargelang persoonlijke voorkeur, zijn het schilderij en haar eerste inlijsting dikwijls van elkaar gescheiden geraakt. Met een her-inlijsting kon een eigen stempel op het schilderij gedrukt worden. Daarnaast gold de lijst vaak louter als verbindende schakel tussen het schilderij en interieur en was deze dus modegevoelig. Schilderijen met een bestendige verblijfplaats, zoals portretten, hebben een vergrote kans op de oorspronkelijke lijst, omdat zij dikwijls opeenvolgende tijd binnen familiecollecties bleven of buiten het circuit van de kunsthandelaar om in museaal bezit zijn gekomen. De schilderijlijst weerspiegelt het tijdsbeeld en reflecteert de veranderende mode door de jaren heen, hierdoor vormt de lijst een belangrijke bron van kunsthistorische waarde.

Het behoeft nauwelijks betoog dat Van Thiels baanbrekende tentoonstelling *Prijs de Lijst* uit 1984 in het Rijksmuseum van grote waarde is gebleken voor het lijstenbeleid. Met dit nauwkeurig gedocumenteerde overzicht wordt de toon gezet om schilderijen te voorzien van lijsten die aansluiten op de periode waarin de schilderijen zijn gemaakt. Bij menig een is bekend dat goud vergulde lijsten het kaarslicht reflecteerden, waardoor men de voorstelling beter kon zien. Maar welke stijlontwikkeling correspondeert aan een bepaalde periode is een minder bekend gegeven.

Middeleeuwse werken maken het ons makkelijk in de zoektocht naar de geschikte schilderijlijst. De lijst en het paneel waren destijds namelijk vaak uit één stuk hout vervaardigd en daarmee onlosmakelijk aan elkaar verbonden. De omlijsting kenmerkt zich in die tijd veelal door een architectonisch karakter. Vanaf de Renaissance is 'de alles kunnende kunstenaar', zoals Michelangelo, uiteraard zelf verantwoordelijk voor het ontwerpen van de lijst, wat resulteert in ware kunstwerken die aansluiten op de schilderijen.

Vanaf de 17e eeuw zijn op lijstengebied alle ogen in Europa op Franse modes en technieken gericht en doen, eveneens als in de meubelkunst, de Lodewijkstijlen hun intreden. De Lodewijk XIII lijst kenmerkt zich door doorlopende ornamenten met klassieke motieven. Deze wordt gevolgd door de Lodewijk XIV lijst waar de ornamenten onderbroken worden door uitstekende hoeken en middens met gestileerde florale elementen. Deze geabstraheerde getemde natuur vormt een verwijzing naar de formele aangelegde tuinen van Versailles.

Een Hollandse zeventiende-eeuwse meester komt het best tot zijn recht in een kostbare ebbenhouten lijst. Deze donkere lijsten sloten naadloos aan op het sobere karakter van het Hollandse protestantse interieur in de Gouden Eeuw. Enige tijd later pronkt men weer met goud, wat zich vertaalt in de uitbundig en krullend vergulde Lutma lijst, die zijn naam te danken heeft aan de goudsmid Johannes Lutma.

De daaropvolgende achttiende-eeuwse frivole rococo schilderkunst vraagt om een even uitbundige schilderijlijst. Tevens vormde tijdens deze periode de strikte eenheid tussen architectuur en interieur een leidend motief. Dit resulteerde in de uitbundig versierde Lodewijk XV-schilderijlijst die aansloot op het rococo-interieur. De lijst kenmerkt zich door een elegante en dynamische vormtaal met veelal gebruik van schelpmotieven en organische sculptuur.

Het was dit arbeidsintensieve en gedetailleerde houtsnijwerk waar de komst van het pâte-ornament begin achttiende eeuw een geschikte oplossing voor bood. Onder de term pâte wordt een plastisch materiaal gerekend, dat in de uitvoering minder arbeidsintensief is en daarmee de kostprijs vermindert ten opzichte van uit hout gesneden ornamenten. De deegachtige substantie bestaat uit een mengsel van dierlijke lijm, krijt, hars en lijnolie. Onterecht verwacht men pâte geregeld met gips- of stucwerkornamenten. Essentiële verschillen zijn dat gips en stucco in een mal 'gegoten' in plaats van gedrukt worden, daarnaast missen zij de buigzame fase en is het materiaal brozer dan pâte. Het gebruik van de techniek voor schilderijlijsten is aantrekkelijk omdat het door zijn karakteristieken zoals flexibiliteit en snelle productie zeer geschikt is voor het vormen van gedetailleerde ornamenten.

Als respons op de asymmetrische en de weelderige rococolijst ontwikkelt zich de strakke, harmonieuze Lodewijk XVI-lijst, geïnspireerd op de Neoclassicistische vormtaal. In de daaropvolgende Empirelijst, die verwijst naar het keizerrijk van Napoleon Bonaparte, spelen eveneens de hernieuwde interpretaties van klassieke ornamenten een belangrijke rol. Het Napoleontische regime schreef een strakke uniformiteit voor wat betreft schilderijlijsten. De lucratieve pâte-techniek maakte het mogelijk om aan Napoleons seriematige vraag naar Empirelijsten te kunnen voldoen. Napoleon gebod namelijk nagenoeg alle schilderijen in het Louvre in nieuwe pâte-lijsten te zetten. Hiermee limiteerde Napoleon de handgesneden lijsten en stimuleerde hij de massaproductie van symmetrische schilderijlijsten. Voor het eerst in de lijstengeschiedenis is het pâte-gebruik op schilderijlijsten niet meer de uitzondering, maar de regel.

Later in de 19e eeuw keert, mede door de opkomst van de impressionisten, de intimiteit tussen de lijst en de kunstenaar terug. Zo ontwerpt George Seurat in 1880 zijn eigen lijst waar hij zijn pointillistische stijl doortrekt op het kader. Hier keert dezelfde intense bemoeienis van de kunstenaar met de lijst die we in de 16e eeuw waarnemen weder.

Tegenwoordig grijpen gerenommeerde lijstenmakers terug op het rijke verleden en voorzien schilderijen doorgaans van lijsten uit corresponderende stijlen en periodes. Om de juiste lijst te kiezen moeten het schilderij en de lijst met elkaar communiceren en men zal verbaasd zijn hoeveel een lijst met een werk kan doen. Het is dit staaltje hoogwaardig vakmanschap dat een werk kloppend kan maken.

*AAG bedankt Annick Bettinck hartelijk voor deze bijdrage.
(foto: Gehring & Heijdenrijk Lijsten)*

145

145
Jehudo Epstein
 (Slonsk 1870 - Johannesburg 1946)
Lustige Lektüre
 Gesigneerd r.o.
 Olieverf op doek, 115.2 x 175.5 cm
 Herkomst
 Particuliere collectie, Parijs
 € 5.000 - 8.000

146

David Oyens

(Amsterdam 1842 - Brussel 1902)

Les cerises

Gesigneerd m.b.

Gesigneerd en getiteld verso

Olieverf op paneel, 27 x 21.3 cm

Herkomst:

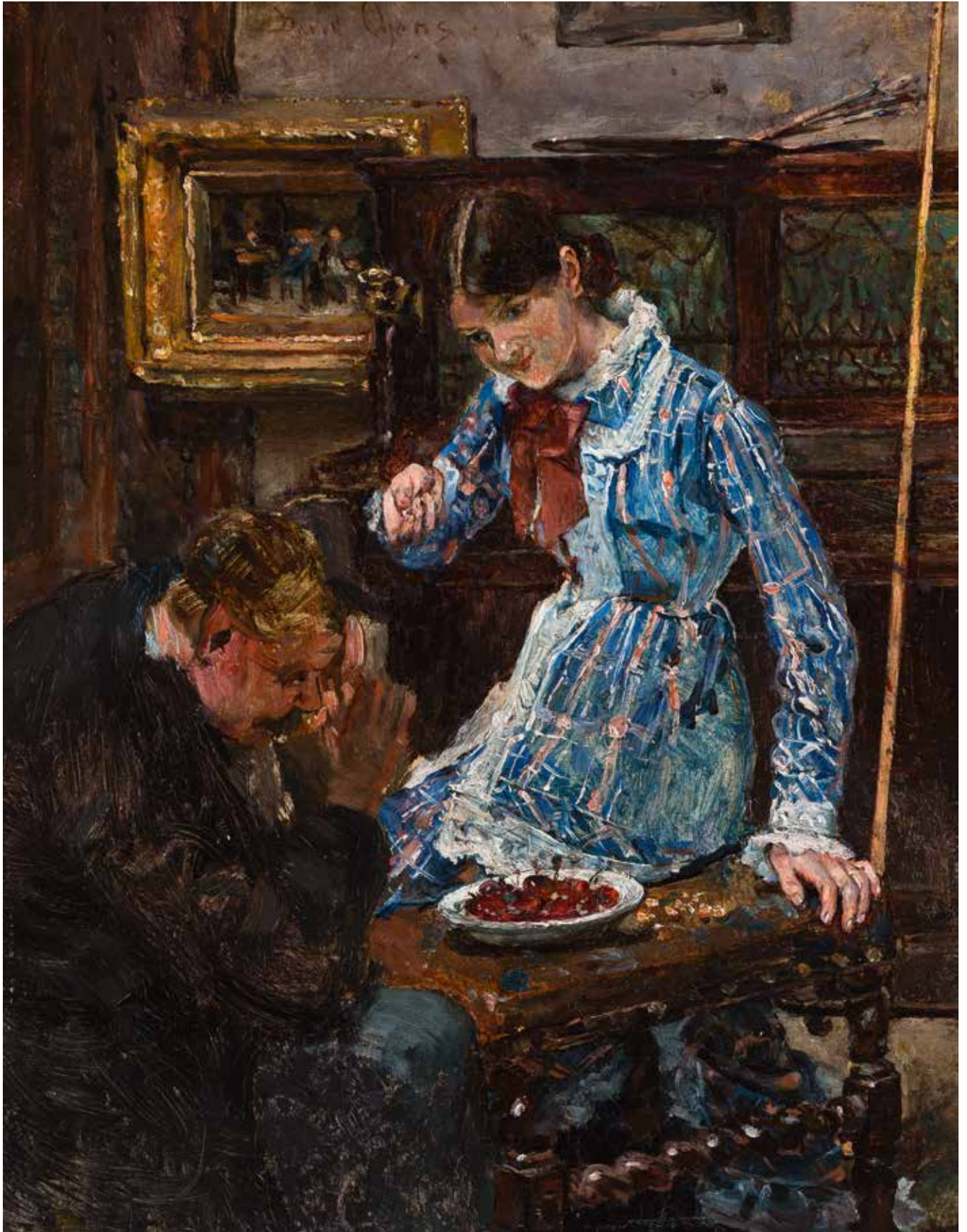
- Veiling Sotheby's, Billingshurst, 23 mei 2001, lot 1431

- Particuliere collectie, Nederland

N.B.:

Het schilderij toont tweelingbroer en tevens bekende schilder Pieter Oyens (1842-1894) in zijn atelier met een jonge vrouw. Het werk toont typische attributen, zoals de schilderstok, piano en pianokruk, die veelvuldig terugkomen in andere werken van de hand van David. De broers, onafscheidelijk, besloten in 1860 samen naar Brussel te verhuizen alwaar zij een atelier deelden, modellen uitwisselden en ook model voor elkaar stonden. Het atelier diende niet alleen als werkruimte, maar was ook een plek van ontmoeting en vertier.
 € 3.000 - 4.000

147

147

Isaac Israels

(Amsterdam 1865 - Den Haag 1934)

Toilet maken

Gesigeneerd r.o.

Aquarel op papier, 15.7 x 11.9 cm

N.B.:

Hoogstwaarschijnlijk betreft het hier een portret van Juliëtte van Buuren-Polak (1884-1953), die vaker door Israels is geschilderd.

€ 1.500 - 2.500

148

Toegeschreven aan Isaac Israels

(Amsterdam 1865 - Den Haag 1934)

Portret van een dame in witte Hirsch-japon (ca. 1883)

Olieverf op doek, 81.1 x 65.4 cm

Herkomst:

Particuliere collectie, Duitsland (sinds jaren '60)

N.B.:

Hoogstwaarschijnlijk is de hier afgebeelde jonge vrouw Fannij Enthoven (1853-1940), de zus van Nanette Enthoven (1852-1883) die in 1881 werd geportretteerd door Isaac Israels in gelijken japon en houding. De verfijnde weergave van de japon laat zien dat Israels al vroeg bijzonder kundig was in het weergeven van stoffen en mode.

€ 3.000 - 5.000

149

150

151

152

149

Suze Robertson

(Den Haag 1855 - 1922)

Dagelijks karwei

Gesigneerd r.o.

Olieverf op doek op paneel, 41.1 x 24.8 cm

€ 700 - 900

150

Nicolaas van der Waay

(Amsterdam 1855 - 1936)

Burgerweesmeisje gezeten bij het raam

Gesigneerd l.o.

Aquarel op papier, 56.1 x 39 cm

€ 1.000 - 1.500

151

Jacobus van Looy

(Haarlem 1855 - 1930)

Portret van Jacobus Scheffer

Gesigneerd met initialen r.o.

Gesigneerd verso

Olieverf op schilderskarton, 36.9 x 27.4 cm

Herkomst:

Door de vader van de huidige eigenaar rechtstreeks van de kunstenaar verkregen

N.B.:

Geregistreerd bij het RKD - Nederlands Instituut voor Kunstgeschiedenis te Den Haag onder nummer 146975.

€ 800 - 1.200

153

154

152

Nicolaas van der Waay

(Amsterdam 1855 - 1936)

Portret van een Burgerweesmeisje

Gesigeneerd r.b.

Aquarel op papier, 38.9 x 33.1 cm

€ 600 - 1.000

153

German Grobe

(Hanau 1857 - Düsseldorf 1938)

Hollands Meisje in de duinen

Gesigeneerd r.o.

Olieverf op doek, 38.6 x 50.5 cm

Herkomst:

- Veiling Keup Kunstauktionen, Regensburg, 6 oktober 2012, lot 165

- Particuliere collectie, Nederland

N.B.:

Geregistreerd bij het RKD - Instituut voor Nederlandse Kunstgeschiedenis te Den Haag onder nummer 230533.

€ 1.200 - 1.800

154

Willem Dooijewaard

(Amsterdam 1892 - Blaricum 1980)

De Franse Riviera

Gesigeneerd l.o.

Olieverf op board, 20 x 24.9 cm

€ 1.000 - 2.000

155

156

155
Willy Sluiter
 (Amersfoort 1873 - Den Haag 1949)
Met pop in het park
 Gesigneerd en gedateerd Juni 1910 r.o.
 Pastel op papier op karton, 66.9 x 52.1 cm
 € 750 - 1.000

157

156
Willy Sluiter
 (Amersfoort 1873 - Den Haag 1949)
Sneeuwballengevecht
 Gesigneerd r.o.
 Gesigneerd, gedateerd Oct. 1913 en geannoteerd l.o.
 Gouache en krijt op papier, 25.6 x 21.8 cm
 Herkomst:
 - Collectie Van Ommen van Guijlik, Amsterdam
 - Particuliere collectie, Nederland
 N.B.:
 Winterse taferelen van de hand van Sluiter zijn bijzonder geliefd, zo ook zijn vereeuwiging van het mondaine leven in ski-oord St. Moritz waar hij de modieuze skiërs en flaneurs, met rode wangen van inspanning, flirt en kou, raak wist vast te leggen.
 € 600 - 1.000

158

157

Willem Dooijewaard

(Amsterdam 1892 - Blaricum 1980)

"Geisha with fan"

Gesigneerd r.o.

Gesigneerd en getiteld verso

Tempera op karton, 65.2 x 50.1 cm

€ 1.500 - 2.500

158

Leo Gestel

(Woerden 1881 - Hilversum 1941)

*Stierengevecht*Gesigneerd en geannoteerd *Madrid* l.o.

Aquarel en krijt op papier, 46.7 x 65.8 cm

€ 2.000 - 4.000

159

159

Jacobus van Looy

(Haarlem 1855 - 1930)

Rozen

Gesigneerd r.o.

Olieverf op paneel, 50.1 x 24.8 cm

Herkomst:

Door de vader van de huidige eigenaar rechtstreeks van de kunstenaar verkregen

€ 3.000 - 5.000

160

160

Ernest Filliard

(Chambéry 1868 - Parijs 1933)

Bouquet des pavots en vase

Gesigneerd r.o.

Aquarel en potlood op papier, 56.5 x 47 cm

€ 600 - 1.000

161

161

Willem Vaarzon Morel

(Zutphen 1868 - Koudekerke 1955)

Marktsène te Middelburg

Gesigneerd r.o.

Olieverf op doek, 42.2 x 55 cm

Herkomst:

Afkomstig van familie van de kunstenaar

€ 4.000 - 6.000

Bruegelland

07.07.17 — 25.02.18

Stedelijk Museum Lier

Landschappen in alle seizoenen, spreekwoordenschilderijen, kermissen en feesten, moraliserende scènes, historiestukken: je vindt het allemaal in ***Bruegelland XL***.

Soms zijn het schilderijen waarop zo veel te zien is dat het bijna zoekplaatjes lijken, soms zijn het intieme tafereeltjes die getuigen van intens en hoogst persoonlijk schilderplezier.

Bruegelland XL toont de meest volledige selectie van schilderijen uit de collecties van het KMSKA en het Stedelijk Museum Lier die een link hebben met Pieter Bruegel I. Van Pieter Bruegel II, Adriaen Brouwer en Henri Leys tot Gustave Van de Woestyne.

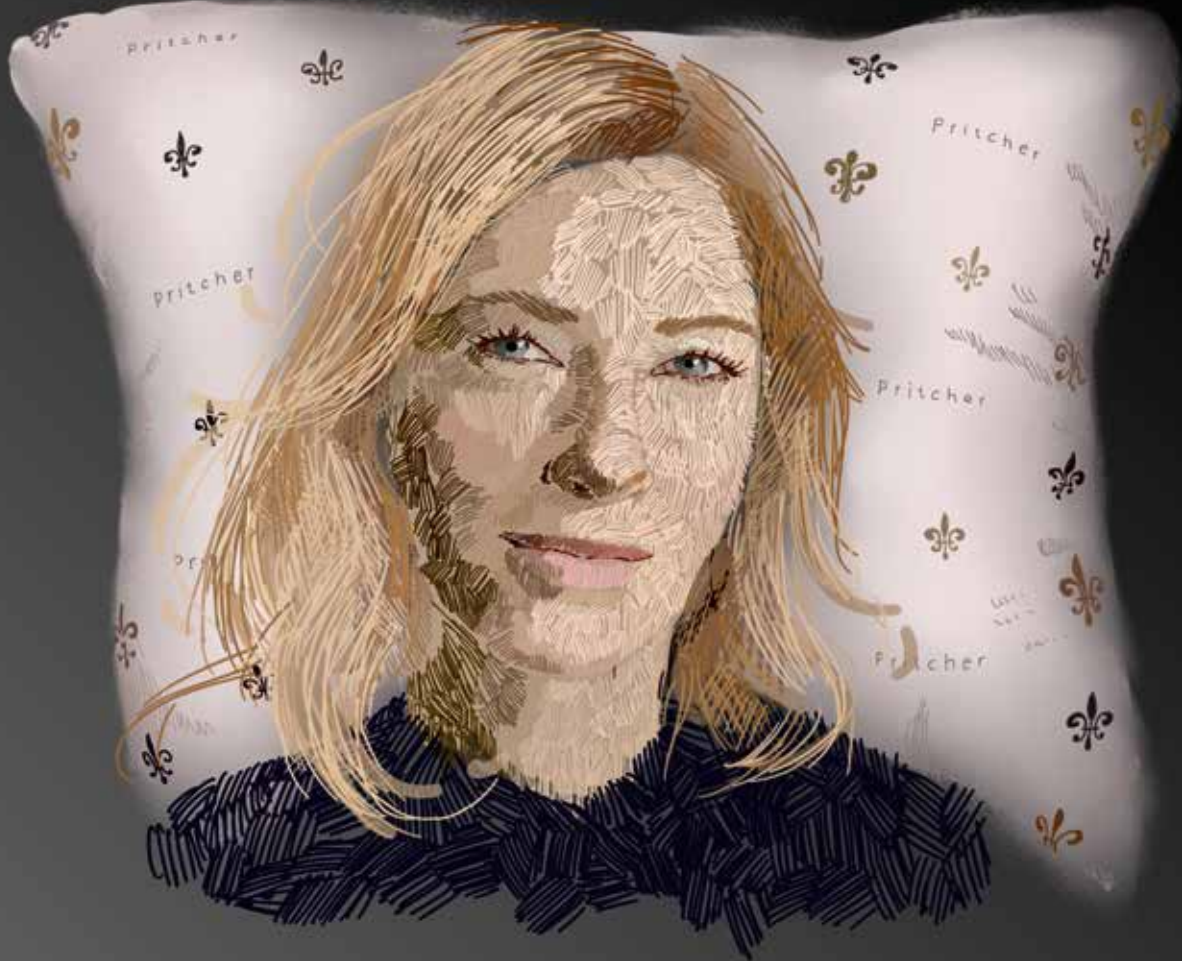

KONINKLIJK
MUSEUM
VOOR SCHONE
KUNSTEN
ANTWERPEN

Stedelijk Museum Wuyts-Van Campen & Baron Caroly
Florent Van Cauwenberghstraat 14, 2500 Lier, België
www.kmska.be | www.bruegelland.be

DRUKKE HOOFDEN MOETEN RUSTIG SLAPEN

© Pritcher Pillows. Het woord Pritcher en alle kenmerken zijn beschermd.

Beeld uit de Pritcher art collectie. Bekijk de hele serie op www.pritcherpillows.com.

OP EEN PRITCHER PILLOW KRIJGEN DRUKKE LEVENS DE RUST OM MORGEN WEER HEERLIJK DRUK TE ZIJN

Doorslapen is voor de meeste volwassenen niet vanzelfsprekend. Zeker niet met een druk leven. De slaapverstoorder is vaak een té groot, té slap of té stug kussen.

Hannesen met een kussen is hinderlijk en kost uren waardevolle slaap om overdag alles te kunnen doen wat u wilt.

Pritcher is het iconische kussen dat rust geeft. Handgemaakt met o.a. een ingenaaide wollenlaag waardoor het elke slaaphouding ondersteunt. Minder hannesen, meer slaap per nacht.

Een privilege voor wie ,tijd' het kostbaarste bezit is.

- 7 dagen onvoorwaardelijk proefslapen.
- Superieure service.

Pritcher
SHAPED TO SLEEP

Online Only | Ontdek Pritcher op www.pritcherpillows.com

De Henk & Truus Peeters Collectie - Yayoi Kusama - Kaardlont vlokken 65-01 - Kaardlont op plastic folie - 200 x 90 cm (detail)

MODERN & CONTEMPORARY ART en de Henk & Truus Peeters Collectie

Veiling:

Maandag 11 december 2017, 14 uur

Kijkdagen:

Vrijdag 8 t/m zondag 10 december, 10 - 17 uur

ALGEMENE VEILINGVOORWAARDEN

Deze voorwaarden zijn van toepassing op alle veilingen van arts & antiques group v/h Glerum Kunst- en Antiekveilingen B.V. (hierna 'AAG' genoemd). Een ieder die aan de veiling deelneemt, geeft daarmee te kennen dat hij de toepasselijkheid van deze voorwaarden aanvaardt. De toepasselijkheid van deze voorwaarden wordt bij aanvang van de veiling aan de deelnemer kenbaar gemaakt.

In deze algemene veilingvoorwaarden wordt verstaan onder:

- a. Veiling: de verkoop bij opbod van de kavel in het openbaar;
- b. Kavel: de roerende zaak of samenstelling van roerende zaken onder één nummer geveild;
- c. Bod: door eenieder op een in de veiling aangeboden kavel geboden bedrag;
- d. Bieder: degene die in de veiling een bod uitbrengt;
- e. Koper: de bieder, aan wie een kavel wordt toegewezen;
- f. Toewijzing: de verklaring van de veilingmeester waardoor een bod wordt geaccepteerd en waardoor de koopovereenkomst tussen de inzender en de koper tot stand komt;
- g. Inzender: degene die aan AAG de kavel ter veiling heeft aangeboden;
- h. Hamerprijs: bedrag waarvoor de kavel door de veilingmeester aan de koper is toegewezen;
- i. Koopprijs: hamerprijs vermeerderd met een toeslag terzake van opgeld en BTW en, indien van toepassing, met verschuldigd volrecht. Afhankelijk van de hoogte van het hamerbedrag wordt aan de koper opgeld in rekening gebracht als volgt:

Tot € 20.000	29,6% (incl. 21% BTW)
€ 20.001 - € 200.000	25% (incl. 21% BTW)
Vanaf € 200.001	20% (incl. 21% BTW)

In het opgeld is de daarover verschuldigde BTW verrekend.

ARTIKEL 1

1. Elk bod is onvoorwaardelijk en onherroepelijk.
2. Degene, die ter veiling een bod uitbrengt, wordt aangemerkt als bieder, ook als hij verklaart niet voor zichzelf te hebben geboden.
3. Indien een koper heeft geboden op last of voor rekening en risico van één of meerdere anderen is of zijn deze naast de koper hoofdelijk verbonden voor de op koper krachtens deze veilingvoorwaarden rustende verplichtingen.

ARTIKEL 2

1. AAG is gerechtigd de volgorde van de te veilen kavels te wijzigen, kavels samen te voegen dan wel te splitsen, één of meerdere kavels uit de veiling te nemen en tijdens de veiling over de kavels aanvullende of afwijkende informatie te verschaffen.
2. De veiling geschiedt in door de veilingmeester aan te geven steeds hogere biedstappen; door het uitbrengen van biedingen wordt het laatste bod automatisch verhoogd tot de volgende biedstap.
3. De veilingmeester heeft het recht, zonder opgave van redenen een bod niet als zodanig te erkennen en het bieden te doen voortgaan.
4. De veilingmeester is gerechtigd namens niet bij de veiling aanwezige gegadigden biedingen uit te brengen.
5. Het oordeel van de veilingmeester omtrent alles wat zich tijdens de veiling voordoet en omtrent de uitleg of toepassing van de Algemene Veilingvoorwaarden tijdens de zitting is - bij wijze van bindend advies - beslissend.

ARTIKEL 3

1. AAG staat er voor in, dat behoudens nadrukkelijke vermelding tijdens de veiling, elke kavel overeenstemt met de beschrijving ervan in de catalogus.

2. Koper is gerechtigd ontbinding van de koop te vorderen en heeft recht op restitutie van de koopprijs, indien hij binnen 30 (dertig) dagen na de veiling deugdelijk aantoonde dat de kavel zo ernstige gebreken vertoonde of de verstrekte omschrijving zodanig onjuist is, dat indien deze gebreken of de onjuiste omschrijving aan de koper op het ogenblik van de veiling bekend waren geweest, hij van de koop zou hebben afgezien of slechts tegen een aanmerkelijk lagere prijs zou hebben gekocht.
3. Koper heeft voormeld recht niet indien het gebrek of de onjuistheid van de beschrijving tijdens de veiling is kenbaar gemaakt of na het moment van toewijzing is ontstaan.

ARTIKEL 4

1. Een kavel wordt verkocht en gaat over op de koper in de toestand waarin de kavel zich bevindt op het tijdstip van toewijzing.
2. Vanaf het moment van toewijzing is de kavel onmiddellijk en geheel voor rekening en risico van de koper.

ARTIKEL 5

1. De levering van de kavel aan de koper of diens gemachtigde vindt plaats nadat AAG de koopprijs heeft ontvangen.
2. De koopprijs dient uiterlijk binnen drie dagen na de veiling aan AAG te zijn voldaan, bij gebreke waarvan de koper vergoeding is verschuldigd van de kosten van vervoer, opslag en verzekering, benevens een rente, gelijk aan de wettelijke rente. Deze rente wordt berekend vanaf de datum der veiling tot de dag der algehele voldoening.
3. AAG heeft het recht om verkochte, niet afgehaalde goederen na vijf werkdagen op kosten van de koper in opslag te geven.
4. Indien de koper 30 (dertig) dagen na de veiling de koopprijs niet of niet volledig heeft voldaan, is hij in gebreke en is AAG gerechtigd onmiddellijk invorderingsmaatregelen te treffen, dan wel de koopovereenkomst als ontbonden te beschouwen en de kavel, hetzij openbaar, hetzij onderhands te verkopen.
5. De nalatige koper is aansprakelijk voor de door AAG tengevolge van de ontbinding en verkoop als hiervoor bedoeld geleden schade en heeft nimmer aanspraak op een meeropbrengst uit zodanige verkoop.
6. Alle kosten die AAG redelijkerwijs heeft moeten maken terzake van het niet nakomen door koper van enige verplichting voortvloeiende uit deze voorwaarden zijn voor rekening voor koper.

ARTIKEL 6

BTW wordt met toepassing van de z.g. margeregeling slechts in rekening gebracht over het opgeld en eventuele overige kosten. In de koopprijs zoals bedoeld in deze voorwaarden is BTW over het opgeld reeds inbegrepen. Kopers die daarvoor in aanmerking komen kunnen verzoeken ook de hamerprijs in de heffing van BTW te betrekken. Bij de kavels, die ter veiling zijn ingevoerd in de Europese Unie, wordt de hamerprijs steeds in de heffing van BTW betrokken; de betreffende kavels zijn in de veilingcatalogus aangeduid met (*).

ARTIKEL 7

1. Op de rechtsbetrekking tussen de koper(s) en AAG is Nederlands recht van toepassing.
2. Bij verschillen tussen de Nederlandse tekst en enige buitenlandse vertalingen van deze voorwaarden of van de veilingcatalogus is de Nederlandse tekst beslissend.

Biedformulier

495 19^e EEUWSE SCHILDERIJEN
& een collectie werken door Oude Meesters

Ondergetekende verklaart akkoord te zijn met de veilingvoorwaarden

Naam (dhr/mw) | Name (mr/mrs) _____

Adres | Address _____

Postcode | Code _____ Plaats | City/Country _____

Telefoon | Phone _____

Bankreferentie | Bank reference _____

E-mail _____

Handtekening | Signature _____

Bid form

495 19th CENTURY PAINTINGS
& a collection of works by Old Masters

The undersigned agrees to the conditions of sale

Lot no.	Omschrijving Description	Maximum bedrag Bid in €

Kopers wordt geadviseerd schriftelijke biedingen tijdig te versturen per fax 020 - 301 2960 of e-mail info@veilinghuisaag.com

Buyers are advised to send their absentee bids in time by fax +31 20 - 301 2960 or e-mail info@aagauctioneers.com

